

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

MARIJA SEMJONOVA

**AUTOBIOGRĀFISKUMA ŽANRISKĀS FORMAS LATVIJAS UN
SOMIJAS SIEVIEŠU PROZĀ 20. GADSIMTĀ**

**AUTOBIOGRAPHICITY AND ITS GENRE FORMS IN WOMEN'S PROSE
OF LATVIA AND FINLAND IN THE 20TH CENTURY**

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

Doktora grāda iegūšanai literatūrzinātnes nozarē

Apakšnozare: salīdzināmā literatūrzinātne

SUMMARY OF DOCTORAL THESIS

Submitted for the degree of Doctor of Philology

Subfield of Comparative Literature

Rīga, 2015

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE

MARIJA SEMJONOVA

**AUTOBIOGRĀFISKUMA ŽANRISKĀS FORMAS LATVIJAS UN
SOMIJAS SIEVIEŠU PROZĀ 20. GADSIMTĀ**

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

Doktora grāda iegūšanai literatūrzinātnes nozarē
Apakšnozare: salīdzināmā literatūrzinātne

Rīga, 2015

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātē laika posmā no 2011. līdz 2015.gadam. No 2011. Līdz 2015. gadam darbs tapis ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā „Atbalsts doktora studijām Latvijas Universitātē” (Nr. 2009/0138/1DP/1.1.2.1.2/09/IPIA/VIAA/004).

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Eiropas Sociālā fonda projekts „Atbalsts doktora studijām Latvijas Universitātē”. Nr. 2009/0138/1DP/1.1.2.1.2/09/IPIA/VIAA/004.

Darbs sastāv no ievada, trim nodaļām, secinājumiem, avotu un literatūras saraksta.

Darba forma: disertācija literatūrzinātnes nozarē, salīdzināmās literatūrzinātnes apakšnozarē

Darba zinātniskā vadītāja: *Dr. Philol.*, LU profesore **Irina Novikova**

Darba recenzenti:

1. *Dr. Philol.* **Ausma Cimdiņa** (Latvijas Universitāte)
2. *Dr. Philol.* **Sandra Meškova** (Daugavpils Universitāte)
3. *Dr. Philol.* **Eva Eglāja-Kristone** (Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts)

Promocijas darba aizstāvēšana notiks Latvijas Universitātes Literatūrzinātnes, folkloristikas un mākslas zinātņu nozares promocijas padomes atklātā sēdē 2015. gada 22. decembrī plkst. 16.30 Rīgā, Visvalža ielā 4a.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Universitātes Bibliotēkā Rīgā, Raiņa bulvārī 4. Promocijas darbs pieņemts aizstāvēšanai ar LU Literatūrzinātnes, folkloristikas un mākslas zinātnes nozares promocijas padomes 2015. gada 30. jūnija sēdes lēmumu Nr. 05/2015.

LU Literatūrzinātnes, folkloristikas un mākslas zinātņu nozares

promocijas padomes priekšsēdētāja _____

Dr. Philol. Ausma Cimdiņa

promocijas padomes sekretāre _____

Dr. Philol. Iveta Narodovska

ANOTĀCIJA

Promocijas darbā *Autobiogrāfiskuma žanriskās formas Latvijas un Somijas sieviešu prozā 20. gadsimtā* tiek pētīti latviešu un somu sieviešu autobiogrāfiskie un pusautobiogrāfiskie teksti. Tie veido Baltijas jūras reģiona literatūras daļu un pētīti sastatāmi-vēsturiskajā perspektīvā lietojot transnacionālās un postkoloniālās pētījumu metodoloģijas. Disertācijā tiek teoretizēts jautājums par autobiogrāfiskuma izpausmēm modernitātes kontekstā un tā dažādas izpausmes Latvijas un Somijas sieviešu tekstos. Vēl vienu pētniecisko interesi sastāda jautājums par autobiogrāfiskuma un to formu mijiedarbību ar dzimti, etnicitāti, sociālo izcelsmi transnacionālajā un reģionālajā perspektīvā.. Žanra un žanrisko formu kontekstuālajā pētniecībā īpaša uzmanība ir pievērsta tādiem konceptiem kā sieviešu apziņa, subjektivitāte, identitāte, atmiņu telpas un atmiņa, paaudžu kontinuitāte, subjekts un subjekta audzināšana. Disertācijas analītisko korpusu veido 116 teksti, 12 darbos ir pētīta diskursīvā, vēsturiskā, politiskā un dzimtes politikas nozīme un izcelsme.

Atslēgas vārdi: autobiogrāfiskums, (post)koloniālā modernitāte, reģionālisms, subjektivitāte, dzimte, žanrs un žanriskās formas

SATURS/CONTENTS

PROMOCIJAS DARBA VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS.....	8
Pētījuma mērķis un uzdevumi.....	8
Izpētes lauks un pētījuma avoti.....	8
Pētījuma teorētisks pamatojums	8
Pētījuma struktūra un apjoms	9
Promocijas darba zinātniskā novitāte.....	10
Pētījuma rezultātu aprobācija.....	10
PROMOCIJAS DARBA KONSPEKTĪVS IZKLĀSTS	13
Ievads	13
I NODAĻA.....	13
Pētījuma teorētiski-metodoloģiskais pamats. Autobiogrāfiskums. Autobiogrāfiskās žanriskās formas.....	13
1.1 Autobiogrāfiskums, (post)koloniālā modernitāte: dzimtes perspektīva.....	13
1.2 Sieviešu prozas komparatīvā analīze. Transnacionāls pavērsiens un reģionālā perspektīva.....	15
1.3 Autobiogrāfiskums postkoloniālajā feministiskajā teorijā.....	16
II NODAĻA.....	17
Autobiogrāfisko un pusautobiogrāfisko sieviešu tekstu vēsturiskā attīstība.....	17
2.1 XVI-XVIII gs. Reliģija, dzimte un autobiogrāfiskums.....	17
2.2 XVIII nogale – XIX gs vidus. Sieviešu atmiņa kā sociālā atšķirība.....	18
2.3 XIX gs. sākums – XIX gs vidus. Nācijas veidošana un autobiogrāfiskuma žanriskās telpas.....	18
2.4 XIX gs vidus- XX gs pirmā desmitgade. Sieviešu autorības un koloniālo attiecību ietekme nacionālas atmiņas formēšanā.....	18
2.5 No 1910.-1940. gg. Audzināšanas romāna elementi: pārēja uz postkoloniālo telpiskumu un temporalitāti.....	19
2.6 1940.-1950. g. Pasaules pārveidošana un autobiogrāfiskuma politiskās trajektorijas: no personības kulta līdz eskeipismam.....	19

2.7 1950.-1970. gadi. Trimdas atmiņas: autobiogrāfiskums un dzimte.....	20
2.8 Sieviešu atmiņu robežu nojaukšana: 1980.-1990. gadi.....	21
III NODAĻA	21
XX gs sieviešu prozas autobiogrāfiskuma komparatīvā analīze.	21
3.1 Koloniālitate, sieviešu emancipācija un nācijas veidošana. Sieviešu audzināšanas romāns un autobiogrāfiskums. (1908-1933).....	21
3.2 Autobiogrāfiskuma ierakstīšanas pieredze 1947.-1965.g. Sieviešu atmiņas un dzimtes/etniskuma robežas: mūsdienu lasījums.	22
3.3 Atmiņa, ķermenis un autorība: autobiogrāfiskums 1980.-1990. gadu beigās.	23
SECINĀJUMI	25
ABSTRACT	31
SYNOPSIS OF THE DOCTORAL THESIS	38
CHAPTER I.....	38
1.1. Autobiographicity, (post)colonial modernity: the gender perspective.....	38
1.2. Comparative Analysis of Women's prose. Transnational turn and regional perspective.	
40	
1.3 Understanding of autobiographicity in postcolonial feminist theory.	41
CHAPTER II	42
2.1 16 th – 18 th century. Religion, gender and autobiographicity.....	42
2.2. The end of the 18 th century – mid 19 th century. Women's memory as social difference....	43
2.3 The beginning of the 19 th century – mid 19 th century. Nation-building and autobiographicity genre spaces.	43
2.4. The mid 19 th century – first decade of the 20 th century. The impact of women's authorship and colonial relations on national memory formation.	43
2.5. 1910-1940. Bildungsroman elements: transition to post-colonial spatiality and temporality.	44
2.6. 1940 – 1950. World transformation and political trajectories of autobiographicity: from the cult of personality to escapism.....	44
2.7 1950-1970. Exile memories: autobiographicity and gender.....	45
2.8 Shattering the boundaries of women memories: 1980-1990.	46

CHAPTER III.....	46
3.1. Coloniality, women's emancipation and nation building. Women's Development Novel and autobiographicity. (1908-1933)	46
3.2. Autobiographicity recording experience in 1947 – 1965. Limits of women memory and gender / ethnicity: contemporary reading.	47
3.3 Memory, body and authorship: autobiographicity in 1980-1990.	48
CONCLUSIONS	49
KOPSAVILKUMĀ IZMANTOTIE AVOTI UN PAPILDLITERATŪRA/SOURCES AND LITERATURE USED FOR THE SUMMARY	54

PROMOCIJAS DARBA VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS

Pētījuma mērķis un uzdevumi

Pētījuma **mērķis** ir izpētīt autobiogrāfiskuma un sieviešu atmiņu naratīvu jēdzieniskās un formālās dažādības XX gs Latvijas un Somijas sieviešu prozas vēsturē; analizēt koloniālās un postkoloniālās modernitātes ietekmes sieviešu literārā procesa un tradīcijas veidošanā Baltijas jūras reģionālajā kontekstā.

Lai sasniegt šo mērķi, disertācijā tika izvirzīti **četri uzdevumi**:

1. Autobiogrāfiskuma un literāro atmiņu tekstu žanrisko formu un to variāciju atpazīšana un analīze sieviešu proza vēsturiskajā perspektīvā (no apgaismības laikmeta līdz XX gs beigām). Autobiogrāfisko žanrisko formu mijiedarbības ar autobiogrāfisko sieviešu subjektivitāti kontekstualizācija.
2. Sievišķā subjekta veidošanas principu atpazīšana un analīze koloniālā un postkoloniālā subjekta attiecību kontekstā un (post)koloniālās modernitātes ietekmē. Latvijas un Somijas sieviešu iesaistīšanas literatūras veidošanā vēsturisko un kontekstuālo atšķirību apzināšana un sastatāmā analīze.
3. Sieviešu pieredzes un atmiņas funkcionēšanas dažādību noteikšana pirmsnacionālajā un nacionālajā literatūras procesā. Dzimtes ideoloģijas un politiskā diskursa veidošanas aspektu atpazīšana un analīze Latvijas un Somijas sabiedrībā.
4. Dzimtes un žanra mijiedarbības skaidrojums. Autobiogrāfiskuma nozīmes apzināšana sieviešu politiskās, kultūras un sociālās subjektivitātes veidošanā un funkcionēšanā (post)koloniālajā modernitātē.

Izpētes lauks un pētījuma avoti

Promocijas darba izpētes lauku veido sieviešu prozas teksti, kuros tekstuālās, kontekstuālās un kritiskās analīzes rezultātā ir iespējams saskatīt autobiogrāfiskus elementus vai autobiogrāfiskuma izpausmes. Promocijas darbā ir veikta divējāda sieviešu prozas tekstu analīze – diahroniskā un sinhroniskā. Dihroniskajā sastatāmajā analīzē ir iekļauti teksti sākot ar XVII gs līdz XX gs nogalei un XXI gs pirmajai piecgadei. Šo sastatāmās analīzes daļai ir atlasīti 103 teksti (41-somu literārā pieredze un 62- latviešu). Sinhroniskās sastatāmas analīzes kodolu veido 12 Latvijas un Somijas sieviešu prozas teksti. Analīze ir balstīta uz konteksta dziļo izpratni un aprakstīšanu, sieviešu tekstu tuvlasījumu. Izvēlētajos tekstos ir analizēti autobiogrāfiskuma iekļaušanas vēsturiskie un ideoloģiskie apstākļi, to iespaidi un atspulgi. Katrai no salīdzinošajām perspektīvām ir atvēlēta atsevišķa promocijas darba nodaļa.

Pētījuma teorētisks pamatojums

Promocijas darba teorētisko pamatu veido virkne mūsdienu kritisko teoriju/pieeju literārā materiāla izpētē. Par noteicošo pētījumā ir jāuzskata **postkoloniālās komparatīvas analīzes** apvienojumu ar **feministisko literatūras kritiku**. Pētījumā tiek definēta pieeju dažādības žanra

koncepta skaidrojumā. Izvēlētās teorijas ir pamatojamas ar vēlmi izskaidrot sievišķā subjekta noklusētās pozīcijas literatūras vērtību veidošanas procesā saistībā ar vēsturiskā konteksta svārstībām no izteikti atkarīgā uz nacionāli orientēto. **Postkoloniālā** analīze sniedz iespēju izvirzīt jautājumu par literatūras vērtību veidošanas limitiem un žanra izvēles atkarību no dzimtes, nacionalitātes un etniskuma sociāliem konstruktiem. Vēl vienu teorētisko šķautni pētījumā veido **transnacionālā pavērsiena literatūras studijās** svarīgāko atziņu pielietojums sieviešu prozas analīzē un centrālo konceptu – **autobiogrāfiskums, autobiogrāfija un autobiogrāfiskā rakstība** – apjēgsmē. Transnacionālisma pavērsiens ļauj analizēt sieviešu sociālās identifikācijas procesus ar literatūras teksta starpniecību. Īpaša nozīmi transnacionālisms iegūst tad, kad Latvijas un Somijas kultūrtelpās vēl nav izveidojusies stabils un stabili konstruēts priekšstats par nacionālo sabiedrību. Tāpat transnacionālisma pavērsiens sniedz teorētisko pamatu sarežģītās pārējas no kolonialitātes un nācīgas veidošanas perioda uz postkolonialitāti un politisko neatkarību aprakstīšanai. Sieviešu literārajam procesam un sevis ierakstīšanai literārajā tekstā tas nozīmēja *pašradītā* priekšstata par reģionāli, nacionāli un sociāli veidoto identitāšu pastāvīgo raksturu.

Pētījuma struktūra un apjoms

Promocijas darba apjoms ir 220 lappuses. Tam seko avotu un izmantotās literatūras saraksts, kurā ir iekļautas 370 vienības. Pētījuma struktūru veido ievads, trīs nodaļas ar apakšnodaļām un pētījuma secinājumi. Disertāciju papildina divi pielikumi, kuros ir sniegta informācija par promocijas darba zinātniskās aprobācijas norisi laikā no 2011. -2015. gadam, kā arī netulkoto vai reti publicēto somu sieviešu daiļdarbu īss sižeta izklāsts.

Pirmajā nodaļā ir sniegts pārskats par pētījumā izmantoto metodoloģiju, atslēgas konceptiem un iezīmēta analītiskā perspektīva. Starp aprakstītajām metodoloģijām nodaļā ir iekļautas komparatīvā analīze un tās pārmaiņas transnacionālisma ietekmē; autobiogrāfiskuma noteikšana žanra teorijās; jēdziena filozofiskais skaidrojums. Nodaļā ir sniegts jēdzienu *autobiogrāfiskums, autobiogrāfija, autobiogrāfiskās žanriskās formas* teorētisks pamatojums un norādīts uz savstarpējām atšķirībām. Turpinājumā tiek apzināta šo jēdzienu saikne ar sieviešu modernās identitātes tapšanu, ar tās ontoloģiskiem un epistemoloģiskiem diskursiem. Jēdzienu būtība tiek aplūkota saistībā ar sieviešu atmiņas un pieredzes niansēm un to mijiedarbību ar (post)koloniālo modernitāti un sievišķā subjekta nozīmi tajā. Promocijas darba analītiskā perspektīva/šķērsgriezums – postkoloniālā analīze un postkoloniālisma feministiskais skaidrojums – veido nodaļas noslēgumu. Kā pamata analītiskais rīks metodoloģijas ir izraudzītas ar mērķi izprast XX gs. Latvijas un Somijas sieviešu autobiogrāfiskuma un autobiogrāfiskā subjekta veidošanas specifiku un pastāvēšanas robežas kolonialitātes un postkolonialitātes stāvoklī.

Otrā nodaļa koncentrējās uz sieviešu autobiogrāfiskuma, atmiņu naratīvu, pusautobiogrāfiskās un autobiogrāfiskās prozas diahronās attīstības aprakstīšanas. Citu uzdevumu sastāda atlasīto sieviešu tekstu laikmetīgas un kontekstuālas nozīmes skaidrošana. Nodaļā ir analizēts vēsturiskais periods no XVII gs līdz XXI gs sākumam transnacionālā pavērsiena literatūras studijās metodoloģijas gaismā. Tas ļauj runāt par sieviešu atmiņas telpu radīšanu un saglabāšanas nosacījumiem no apgaismības līdz mūsdienām. Nodaļā tiek izvērtēti gan reprezentatīvie sieviešu teksti literatūras tradīcijā, gan arī iepriekš reti analizēts literatūras materiāls.

Trešajā nodaļā ir veikta XX gs. sieviešu prozas tekstuāla/tuvlasījuma analīze. Tā ir centrēta uz sievišķā autobiogrāfiskā subjekta veidošanas niansēm un autobiogrāfisko žanrisko formu saikni ar kontekstu analīzi XX gs. robežās. Izvēlētais materiāls ir analizēts vēsturiskajā šķērsgriezumā un ir aplūkots trīs vēsturiskajos posmos. Promocijas darbā ir analizēta XX gs. sieviešu proza gan nacionālajā, gan arī trimdas kultūrvēsturiskajā situācijā. Šāda perspektīva ir izvēlēta ar mērķi norādīt uz Latvijas un Somijas XX gs. kolonialitātes un postkolonialitātes dažādo pieredzēšanu un atminēšanu par tām literārajā tekstā. Autobiogrāfiskuma klātbūtni un svarīgumu lielā mērā ir ietekmējusi sieviešu skatījums uz subjekta un subjektivitātes nozīmi vēsturiskajā attīstībā. Politisko un kulturālo attiecību pārmaiņas XX gs. laika – no kolonialitātes līdz politiskai neatkarībai sekmēja sieviešu atmiņu un pieredžu pārmaiņas. Tās skāra, piemēram, sievietes izpratni par individuālo, nacionālo un iegūto trimdas telpu; tās pieredzēšanu ķermeņa un ķermeniskuma līmenī; un tās pārņemšanu/saglabāšanu mātes-meitas attiecību tēlojumos.

Promocijas darba zinātniskā novitāte

Promocijas darba zinātnisko jaunpienesumu sastāda, **pirmkārt**, sieviešu autobiogrāfisko žanrisko formu transnacionālā sastatāmā analīze, kas var tikt uzskatīta par mēģinājumu skaidrot sieviešu literārā procesa vēsturisko raksturu, vienlaikus pārvērtējot potenciālo literatūras vērtību sistēmu un literatūrā atbalstīto vēsturisko patiesību. Šīs perspektīvas atklāsme pētījumā var sniegt papildu pamatu literatūras kā vairāk kontekstuālas, nevis tikai mākslinieciskas vai nacionālas parādības izpratnei. **Otrkārt**, pētījuma teorētiskais pamatojums, kas mūsdienu Latvijā ir vien daļēji izpētīts. Tā, piemēram, postkoloniālo studiju feministiskā perspektīva sniedz iespēju runāt par sievišķās atmiņas un pieredzes reprezentācijas un funkcionēšanas atšķirībām, ņemot vērā kultūrpolitisko autobiogrāfiskā subjekta situēšanu par dominējošo un naratīva līniju noteicošo.

Treškārt, sieviešu autobiogrāfisko žanrisko formu specifikas noteikšana. Turpinot koloniālās/postkoloniālās sieviešu identitātes noteikšanas dažādības, pētījumā tiek izvirzīts jautājums par sieviešu autobiogrāfisko žanrisko formu neiederību nevienā no iepriekšējām literatūras tradīcijām. Pētot XX gs. autobiogrāfisko materiālu detalizētāk, parādās iespēja skaidrot šo parādību kā sieviešu robežidentitātes obligāto kontekstuālo klātesamību autobiogrāfiskā teksta vai teksta ar autobiogrāfiskuma izpausmēm producēšanā. **Ceturtkārt**, dzimtes un žanra konvenciju mijiedarbības analīze, runājot par sieviešu identitātes veidošanas īpašībām ar rakstītā teksta starpniecību. Tā palīdz izprast, kā žanra konvencijas mijiedarbojas ar dzimtes nosacītu, sociāli un kulturāli lokalizētu sieviešu pieredzi. Savukārt sastatāmi kritiskā analīze palīdz atbrīvot šīs mijiedarbības tendences no sieviešu pieredzes telpiskās piederības un meklēt pamatus sieviešu pieredzes pārraidīšanai Baltijas jūras reģiona kultūrvēsturiskajā kontekstā.

Pētījuma rezultātu aprobācija

Promocijas darba rezultāti ir publicēti **11 publikācijās** periodiskajos izdevumos un rakstu krājumos un **1 monogrāfijā**

1.Semjonova M. (2015) *Traumatic Corporeality in Sisko Istanmaki's Novel „Too Fat for Being a Butterfly” (1995) and Sofi Oksanen's „Stalin's Cows” (2002)* . From: Novikova, I., Kuharenoka, T; Orehavs, I. (eds). *Memory, Identity, Culture*. Riga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 114-125.

2.Semjonova M. (2015) *Ķermeņa koncepts, tā nozīme un reprezentācija Somijas un Latvijas sieviešu prozā 1970-2001*. No: Burima, M.; Kačāne, I. (red) *Kompratīvistikas almanahs*. Zinātnisko rakstu krājums, Daugavpils: Saule, 2015, 219-237

3. Semjonova M. (2015) *Robežu transformācijas koncepts Gundegas Repšes romānā „Sarkans”* (1998). No: Kursīte J.; Radzobe S. (sast.) Laipa. Zinātnisko rakstu krājums. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 110-123

4. Semjonova M. (2015) *Vizmas Belševicas trioloģija „Bille”: jaunās sievietības un padomju „relīģijas” cīņa*. No: Kalniņa I. (red., sast.) Latviešu literatūra un reliģija: zinātnisko rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 142-151

5. Semjonova M. (2014) *Jaunā simbolisma meklējumu iezīmes Annas Saksas romānā „Pret kalnu”: daži novērojumi*. No: Vecgrāvis V. (sast.) Latviešu un cittautu literatūra: no romantisma līdz modernismam: zinātnisko rakstu krājums. Rīga: Rigdava. 95-100

6. Semjonova M. (2013) *Autobiogrāfiskā „Es” konstruēšanas stratēģijas latviešu sieviešu modernajā prozā (Regīnas Ezeras teksta „Viss par sievieti un šis tas arī par vīrieti” (1976) pamatā*. No: Hanovs, D.; Vērdiņš, K.; Jansone, I. (sast.) Dzimtes konstruēšana. Zinātnisko rakstu krājums. Rīga: LFMI, Avens un Partneri. 81-111

7. Semjonova M. (2013) *Minna Kanta, Aspazija un Jevdokija Rostopčina: jauns laikmets literatūrā*. Zinātniskā publikācija. München: GRIN Verlag. 227 lpp. Grāmatas elektroniskā versija: http://www.grin.com/search?searchstring=marija+semjonova&publication_type=ebook&source_type=document%2Cexternal_book%2Cexternal_document, ISSN 978-3-656-51650-7

8. Semjonova M. (2012) *Somu nacionālās mitoloģijas elementi kā miesiskuma performativitātes atspoguļojums Johannas Sinisalo romānā „Trollis jeb pirms saulrieta nav ļauts*. No: Pogodina S.; Vedela A. (sast.) Littera scripta... Jauno filologu rakstu krājums Nr 8. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 53-58

9. Семенова М. (2012) *Гипертекст в современной женской литературе Финляндии и Латвии как ключевой фактор художественного транснационализма*. Из: Белобратов А.В. (сост.) Проблемы модерна и постмодерна (Выпуск II). Сборник научных статей. Санкт-Петербург: XXI Век. 116-123

10. Семенова М. (2012) *Современная женская литература как культурная провокация: транснациональный аспект*. Из: Acta Humanitarica, Universitas Saulensis T 14. Siauliai: Siauliai Universitetas. 192-203. ISSN 1822-7309

11. Semjonova M. (2011) *Genesis of Romanticism and Realism in Women’s Prose and Drama Narratives: Intercultural Aspect*. In: Karnups V.P. (sast.) Humanities and Social Sciences Latvia. Vol. 19. Issue 1 (Summer-Autumn, 2011). Riga: University of Latvia Press. 129-143

12. Семенова М (2011) *Символический образ и роль женщины в литературе и визуальном искусстве: создание нового культурного пространства между Европой и Россией*. In: Novikova I. (ed) Europe-Russia: Contexts, Discourses, Images. Riga: LEVIRA. 312-327

Referāti zinātniskajās konferencēs.

Par disertācijas tēmu periodā no 2011.-2015. gadam tika nolasīti **21 referāts** Latvijas un ārzemju konferencēs un semināros:

1. Rīga (Latvija) 29.09.2014-30.09.2014 dalība starptautiskajā konferencē „The Changing Baltics: Cultures Within a Culture: the 10th International Conference of Baltic Literary Scholars”, nolasīts referāts *Transcultural Spaces in Short Prose by Postmodern Latvian Woman Writers. Analysis of Inga Ābele’s Short Novel „Graffiti of Hebe”* („Hēbes grafiti) (1997).

2. **Rīga** (Latvija) 09.06.2014-21.06.2014 dalība vasaras skolā „Transnational and Intersectional Methodologies in Gender Studies” ar disertācijas projekta prezentāciju
3. **Tallina** (Igaunija) 30.05.14-01.06.14 dalība konferencē 6th Annual Lotman Conference „BIOGRAPHIA SUB SPECIE SEMIOTICAE” ar referātu „*Woman’s Body within the Autobiographical Spaces: Impact, Resistance or Agreement? The Case of Latvian Novel by Inga Abele “High Tide” (“Paisums”) (2008)*”
4. **Tallina** (Igaunija) 27.01.14- 01.02.14 Tallinas Universitāte, dalība starptautiskajā doktorantu ziemas skolā „Absence, Presence, Distance: Ways of Seeing the Past” ar disertācijas projekta prezentāciju
5. **Rīga** (Latvija) 22.11.13-23.11.13 Latvijas Universitāte dalība starptautiskajā konferencē „Mediji, dzimte un transformācija. Dzimtes identitātes veidošana” ar referātu „*Historical Genealogy of Women’s Image in Finnish Poster Art in 1939-1943. Gender Biases or Regularities?*”
6. **Daugavpils** (Latvija) 14.11.13.-16.11.13 Daugavpils Universitāte dalība I Starptautiskajā Komparatīvistikas kongresā „Cilvēks valodā, literatūrā, kultūrā” ar referātu „*Ķermeņa kocepts, tā nozīme un reprezentācija Somijas un Latvijas sieviešu prozā 1970-2001*”
7. **Joensū** (Somija) 02.06.13-15.06.13 Austrumsomijas Universitāte un Mekrijervi pētniecības centrs dalība starptautiskajā stažēšanās seminārā „Translocal Methodologies in Gender Studies” ar disertācijas projekta prezentāciju un mērķi izstrādāt mācību līdzekļus dzimtes studiju metodoloģijas pētniecībā (dalības apliecinājums pielikumā)
8. **Rīga** (Latvija) 2013.gada marts – dalība Latvijas Universitātes 71. Konferencē ar referātu *Jaunā simbolisma meklējumu iezīmes Annas Saksē romānā „Pret kalnu”: daži novērojumi*
9. **Tartu** (Igaunija) 04.02.13-08.02.13 Tartu Universitāte dalība starptautiskajā stažēšanās programmā „Truth and Method: from Freedom to Values” (dalības apliecinājums pielikumā)
10. **Rīga** (Latvija) 07.-08.12.12 Latvijas Universitātes konference „Latviešu literatūra un reliģija” **Marija Semjonova** „*Vizmas Belševicas triloģijas „Bille”: jaunās sievietības un padomju „reliģijas” cīņa*”
11. **Ļubļana** (Slovēnija) 15.11.12-19.11.12, Ļubļanas Universitāte „The Other” **Marija Semjonova** „*Two-Dimensional Women’s Body: the Concept of the Other in Women’s Postmodern Novel*”
12. **Gdaņska** (Polija) 18.09.12-22.09.12, Gdaņskas Universitāte „Solidarity, Memory and Identity” **Marija Semjonova** „*The Concept of Historical Identity and Its Influence to the Genre in Women’s Postmodern Novel: the Case of Finnish Literary Experience*”
13. **Helsinki** (Somija) 25.08.12-26.08.12, Helsinku Universitāte (HY) Helsinki Poetics Conference „Monster Poetry in the Age of Terror” **Marija Semjonova** *Johanna Sinisalo’s Novel „The Hill-Man or Before the Sunrise is not Allowed” and the Construct of Postmodern Monsterhood: a Short Insight*, konferences tēzes pielikumā
14. **Sanktpēterburga** (Krievija) SPVU (СПБГУ) 28.03.12-30.03.12 **Мария Семенова** *Гипертекст в современной женской литературе Финляндии и Латвии как ключевой фактор художественного транснационализма*//Белобратов, А.В. (ред) Проблемы модерна и постмодерна (Выпуск II). – Санкт-Петербург: Издательство XXI Век, 2012. – 116-123 стр
15. **Šauļi** (Lietuva) 22.03.12-23.03.12 Šauļu Universitāte Conference „The Region: Time, Space, People” **Мария Семенова** *Современная женская литература как культурная провокация: транснациональный аспект*
16. **Tallina** (Igaunija) Tallinas Universitāte 22.01.12-28.01.12, Ziemas skola „Gaze and Glance: Ways of Seeing in Culture” **Marija Semjonova** *Urban Space in Women’s Literature or How Themes, Genres and Heroes Coexist and Formulate Postmodern Perspective of the Time-Space. The Case of Baltic Sea Region’s Countries*, pieejams: <http://gaze-and-glance.edu.ee/winterschool/programme/student-seminars/abstracts/#marija-semjonova>
17. **Rīga** (Latvija) 02.12.11. Latvijas Universitātes konference „Latviešu literatūra un reliģija” **Marija Semjonova** „*Zentas Mauriņas eseju krājums „Sirds mozaīka”: starp literatūru un reliģiju*”
18. **Rīga** (Latvija) 10.11.11. Latvijas Universitātes konference „Littera Scripta...” **Marija Semjonova** *Somu nacionālās mitoloģijas elementi kā miesiskuma performativitātes atspoguļojums Johannas Sinisalo romānā „Trollis” („Pirms saulrieta nav atļauts”)*
19. **Tallina** (Igaunija) Tallinas Univesitāte 03.12.11-04.12.11 dalība starptautiskajā doktorantu seminārā „Phenomenology of Memory”

20.Tallina (Igaunija) 22.07.11-29.07.11. Tallinas universitāte starptautiskā Vasaras skola "Fears: Poetics and Practices" **Marija Semjonova** *Visual Fears: Themes, Values and Prejudices*

21.Sanktpēterburga (Krievija) 04.04.11-09.04.11 SPVU **Мария Семенова** *Значение автобиографического жанра в женской литературе Финляндии середины 19 века и 20-х годов 20-го века. Компаративный анализ*, pieejams: http://philarts.spbu.ru/konferences/xiv-mezdunarodnaja-nauchnaya-konferencija-studentov-filologov/tezisy_XIV_konf - 6 часть (Финноугристика), 33 стр

PROMOCIJAS DARBA KONSPEKTĪVS IZKLĀSTS

Ievads

Promocijas darba ievadā ir izklāstīta pētījuma analītiskā perspektīva: dots priekšstats par autobiogrāfijas žanra teoriju, feministiskās literatūras kritikas, postkoloniālo studiju un transnacionālo pavērsienu literatūras studijās. Bez tam, šī daļa definē pētījuma objekta – Latvijas un Somijas sieviešu prozas - situētību kultūru attīstībā XIX-XX gs mijā un XX gs. Ievadā ir noteikti promocijas darba mērķis un uzdevumi, izvēlēto metodoloģiju klāsts. Šeit tāpat ir pamatotas pētāmā materiāla laika robežas un nākamajās promocijas darba daļās aplūkoto autobiogrāfisko un pusautobiogrāfisko tekstu klāsts. Ievadu papildina izvēlētās tēmas zinātniskā jaunpienesuma aprakstīšana.

I NODAĻA.

Pētījuma teorētiski-metodoloģiskais pamats. Autobiogrāfiskums.

Autobiogrāfiskās žanriskās formas.

Promocijas darba pirmajā nodaļā ir sniegts plašs un detalizēts ieskats žanra un kritiskajās teorijās un to galveno nostādņu analīze un pielietojums sieviešu prozas darbu lasīšanā. Nodaļas mērķis ir izgaismot izvirzītās analītiskās perspektīvas (sieviešu prozas analīze) autobiogrāfiskuma iezīmes un autobiogrāfijas formu daudzveidību sastatāmajā skatījumā. Pētījumā paralēli apakšnozares vēsturiskā mainīguma izpētei tiek realizēta arī sastatāmās analīzes reģionālā apzināšana. Sieviešu literatūra nodaļā tiek apzināta kā neizprasts un mazāk aprakstīts sastatāmās literatūrzinātnes objekts, kā literārā procesa „ēnainā puse”, par kuras klātbūtni nojauš, taču nepievērš uzmanību rakstītajā formā līdz pat XX gs sešdesmitiem gadiem un feministiskās literatūras kritikas ideju attīstībai. Īpaša uzmanība apakšnodaļā ir pievērsta dzimtes un žanra saišu un ietekmes rezultātu iespējamiem atspoguļojumiem prozas tekstā vēsturiskajā un reģionālajā perspektīvā.

1.1 Autobiogrāfiskums, (post)koloniālā modernitāte: dzimtes perspektīva.

Apakšnodaļā ir sniegts vispārīgs teorētisks pārskats par dzimtes un autobiogrāfijas, autobiogrāfisko formu un autobiogrāfiskuma žanriskās dažādības mijiedarbību un tās iespējamiem atspoguļojumiem sieviešu prozā XX gs. Primāra uzmanība ir vērsta jēdziena „autobiogrāfiskums” definēšanai un teorētiskajai nošķiršanai no jēdziena „autobiogrāfijas žanrs” un „autobiogrāfija”. To būtību ir mēģināts atklāt no trim perspektīvām: filozofiskās, žanra teorijas un feministiskās literatūras kritikas skatu punktiem. Katrai no izvirzītajām perspektīvām ir veltīts viens promocijas darba pirmās nodaļas apakšpunkts.

Teorētisku jaunpienesumu pētījumā sastāda jēdzienu skaidrojums kā Latvijas akadēmiskajā telpā aprobēto teoriju gaismā (feministiskā literatūras kritika, žanra teorijas, arī postkoloniālā kritika), tā arī šo teoriju apzināšana caur retāk lietotām kritiskajām pieejām. Par

tādām darbā ir izvirzītas postkoloniālās kritikas feministisks skaidrojums un transnacionāls pavērsiens literatūras studijās. Pirmais jēdziens skaidro sieviešu subjekta situētību mainīgajā vēsturiskajā fonā un subjektivitātes tapšanu ar refleksijām par piedzīvoto [vēsturisko un politisko] pieredzi. Otrais ir vērsts uz sieviešu subjektivitātes skaidrošanu ārpus nacionālajām robežām, tā mērķis ir parādīt nācija=subjekts=telpa konstrukta nestabilitāti un paust šaubas par tā pārlaicīgo raksturu. Autobiogrāfijas un autobiogrāfiskuma izpratnei šo teoriju lietojums sniedz iespēju izsekot sieviešu atmiņas un pieredzes veidošanas vēsturiskiem un reģionāliem nosacījumiem.

Jēdzienu filozofiskais skaidrojums tiek sniegts, lietojot klasiskās ontoloģijas priekšstatu par autobiogrāfiskuma formējošā koncepta – atmiņas – kļūšanu par vienojošo kategoriju konteksta, rakstnieces gara un tā kontekstualizācijas, kā arī dzīves izpausmju ierakstīšanas galveno iemeslu. Atmiņas atkarība no *pieredzes* un *pieredzes subjektīvās uztveres* kļūst par iemeslu autobiogrāfiskuma izpausmju dažādībām sieviešu tekstos.

Promocijas darba turpinājumā ir uzsvērtā jēdzienu *autobiogrāfija* un *autobiogrāfiskums* dažādību nozīme. Tā saistās, pirmkārt, ar jēdzienu nelīdzīgo attieksmi pret autora lomas pašdefinējumu teksta tapšanas procesā (no vispārīgā vērotāja un vērtētāja autobiogrāfijā līdz pilnai reālā autora izslēgšanai autobiogrāfiskumam). Otrkārt, atšķirību papildina autora esības tekstā izpratne. Autobiogrāfijas žanrs paredz autora dzīves kā mūžīgās attīstības atspoguļojumu, tās raksturīgākā īpašība ir tekstā ietvertu notikumu kontinuitātes saglabāšana. Autobiogrāfiskums ir atkarīgs no autora brīvās apziņas izvēles un skar teksta „virsslāni” – netveramo emociju, iespaidu un attieksmju līmeni, kuri neraksturo autoram tuvo realitāti, bet gan skaidro tās apziņā saglabāto „dubultnieku”. Šī autobiogrāfiskuma īpašība ļauj skatīt jēdzienu klasiskās ontoloģijas gaismā un saistīt ar indivīda spēju pārraidīt un apliecināt reālo esību tekstā vien brīdī, kad ir iegūts skaidrs priekšstats par piedzīvotā notikuma pamatu. Autobiogrāfiskuma rašanās tekstā kļūst par šo iemeslu rakstisko secinājumu vai apkopojumu.

Apakšnodaļas centrālie koncepti - autobiogrāfijas, autobiogrāfiskā žanra un autobiogrāfiskums - tiek teoretizēti, izmantojot divas pamatperspektīvas: postkoloniālisma teoriju un feministiskās kritikas perspektīvu. Tās tiek sarežģītas ar transnacionālo pavērsienu literatūras studijās un tā uzmanību pret subjekta konstruēšanu apstākļos, kad saikne starp nāciju – valsti – telpu ir nojaukta vai vājināta.

Nošķirumu starp „autobiogrāfiskuma” un „autobiogrāfijas” jēdzieniem veido pirmā novēršanās no vēstījuma precīzas sekošanas tā autora dzīves līnijām un mākslinieciskuma pakāpes paaugstinājums ikdienas dzīves tēlojumos. Autobiogrāfijas jēdziens ir saistīts ar žanrisko tieksmi padarīt autora dzīves vēstures līnijas par mākslas objektu. Paša mākslinieciskuma vietā tiek lietota sadzīve. Autobiogrāfiskums vērsas pie iztēlotās vēstures patiesās vēstures radīšanai, autobiogrāfija pašu vēsturi padara par mākslas izpausmi. Nodaļas turpinājumā nosaukumā minētie jēdzieni tiek skaidroti no četrām perspektīvām – žanra teorijas (Irinās Savkinas (*Ирина Савкина*), Deivida Dafa (*David Duff*), Džeimsa Olneja (*James Olney*), Džordža Gusdorfa, (*George Gusdorf*), Sidonijas Smitas (*Sidonie Smith*) u.c. darbi), feministiskās literatūras kritikas (Ritas Felski (*Rita Felski*), Emīlijas Apteris (*Emily Apter*), Sandras Meškovas pētījumi) un postkoloniālās kritikas (Anjas Lombas (*Anja Loomba*), Homi Babas (*Homi Bhabha*), Simona Gikandi (*Simon Gikandi*) u.c. autoru darbi). Arī tiek ņemts vērā mūsdienu literatūrzinātnē pazīstams teorētisks pavērsiens – transnacionāls pavērsiens literatūras studijās (Pola Džeja (*Paul Jay*) pētījumi).

Autobiogrāfiskuma jēdziens iezīmē blakus augstāk aprakstītajām parādībām un procesiem, arī apgaismībā sakņotās modernitātes koncepcijas par pasaules koncentrēšanos indivīda pieredzē, un tās padarīšanu par vispāratzītās patiesības avotu, sadalīšanu vismaz trīs dažādajos procesos, kuri saistās ar laika un indivīda izvietojumu tajā izpratnes dažādībām. *Nozīme*, *vērtība* un *nolūks* ir trīs pamatdefinīcijas, kuras raksturo naratīvā iesaistītā indivīda [subjekta] pagātnes, tagadnes un nākotnes laika izpratni.

Autobiogrāfijas radīšana līdz apgaismības laikmetam ir sekošana noteiktajam rakstīšanas modelim, kurā vēstījuma uztveres objekts ir augstākā garīguma iemiesojums - Dievs. Autobiogrāfija ir iespēja caur rakstīto pietuvināties tā gribas piepildīšanai, radīt sevi caur dievišķo. Autobiogrāfijas žanrs līdz pat XIX gs otrajai pusei tiek raksturots kā ideālā priekšstata par pasauli un tajā pastāvošo vērtību sistēmu turpinājums. Ideja ir sakņota apgaismības laikmeta pārliecībā par maskulīnā subjekta spēju veidot tādu vēstījumu, kura pamatā ir „*tā rakstītāja patības apziņa*” (Gusdorf 1980, 29). Pieņemums pārraida vairāku gadsimtu kopto dzimšu hierarhijas mērķi – sniegt priekšstatu par maskulīno atmiņu par pasauli un notikumiem kā neapšaubāmas patiesības avotu un atspere punktu nākamo paaudžu priekšstatu veidošanā. Šis process tomēr nenoliedza sieviešu autobiogrāfisko un pusautobiogrāfisko tekstu radīšanu arī pirms idejas par egalitāro sabiedrību izveidošanos XVIII gs beigās un tās izplatīšanos XIX gs. Sieviešu attiecības ar autobiogrāfijas žanru pirms-nacionālajā laika posmā tiek raksturotas kā nereprezentatīvās vēstures turpinājums. Tas nozīmēja sieviešu atmiņu „pārvietošanu” slēgtajās sociālajās aprindās un sieviešu subjektīvā realitātes izklāsta izslēgšanu no atklātā dialoga ar laikmetīgo sabiedrību. Līdz XIX gs sākumam autobiogrāfija sievietēm nozīmēja tādu žanru attīstību, kā augstdzimušo ģimeņu atmiņu grāmatas, arī atmiņu saglabāšana mutvārdu formās sabiedrisko pulciņu sanāksmes brīžos.

Autobiogrāfiskums apakšnodaļā tiek skaidrots, pirmkārt, kā klasiskajā ontoloģijā balstītais priekšstats par individuālās atmiņas spēju apzināt un nošķirt notikumu svarīgumu individuālās pasaules radīšanā. Otrkārt, kā sieviešu nepieciešamība individuālajai pieredzei rast lokalizāciju. Šī lokalizācija sieviešu tekstiem izpaudās divējādi: 1). Kā sieviešu subjektivitātes apzinātās izpausmes kategorija (ceļojuma apraksti, reliģiskā satura atmiņas, sabiedrisko pulciņu sarunas); 2). Atmiņas, kuras raksturo kāda konstrukta saglabāšanas nepieciešamība. Par otrās kategorijas izpausmes piemēriem var uzskatīt atraitņu autobiogrāfijas un atmiņu grāmatas, kuras tika rakstītas nevis par sievietes pieredzi, bet ar nolūku slavēt aizgājušā vīra sociālo un kulturālo diženumu. Šādu tekstu nolūks ir bijis iespaids par vēstījuma objektu (vīra dzīvi) producēšana.

1.2 Sieviešu prozas komparatīvā analīze. Transnacionāls pavērsiens un reģionālā perspektīva.

Apakšnodaļa koncentrējās uz salīdzinošās literatūrzinātnes attīstības gaitu izsekošanu Eiropas koptelpā no Renesanses laikmeta līdz mūsdienām. Izvēlēta laika posma vēsturiskais sākums ir pamatojams ar vēlmi rast pamatus ilglaicīgai disciplīnas uzmanībai pret eurocentrisko literatūras procesu skaidrošanu un definēt pārmaiņu iemeslus pēc sieviešu literatūras izpētes sākuma punkta XX gs otrajā pusē. Literārā teksta apzināšana un iespēja būt salīdzinātam ar kādu citu tekstu variējās no autora sociālās lomas izcelšanas un teksta iekšējā potenciāla salīdzināšanas (īpaši – XVIII-XIX gs, Eiropas koloniālisma uzplaukuma periods) līdz teksta interdisciplinārā pamata izcelšanai un vēsturiski „aizmirstās” pieredzes iekļaušanai sastatāmajā analīzē. Pēdējais apstāklis nozīmēja sieviešu tekstu atklātās salīdzināšanas sākumu Eiropas koptelpā, kas sakrīt ar kritisko teoriju uzplaukuma laiku XX gs 60.-70. gados. Tādējādi vispārinātās un idealizētās Eiropas literatūras pieredzes vietā tiek apjēgta arī vēsturisko un sociālo „perifēriju” literārā mantojuma tapšanas nianse, kas ļauj novērst robežas, piemēram, atmiņas koncepta izpratnē un runāt par vēsturisko un individuālo notikumu izdzīvošanu dzimtiskoti un etniski lokalizētā subjekta/vērotāja acīm.

Transnacionāls pavērsiens literatūras studijās skaidro teksta konstruēšanas apstākļus nacionāli pārraudzītajā telpā, spriež par sievišķā subjekta vispār raksturojošām kategorijām un to iespējamo izcelsmi. Transnacionālā analīze nozīmē tādu sieviešu atmiņu un pieredžu veidošanas, saglabāšanas un pārraidīšanas prakses, kuras šķērso autores nacionālo, etnisko un kulturālo izcelsmi un var būt iesaistītas vēsturisko, politisko un sociālo notikumu un apstākļu vērtēšanā

ģeogrāfiski plašākajā telpā. Transnacionālās analīzes uzstādījums ir ka vēsturiskie, politiskie u.c. procesi ietekmē indivīda identitātes formēšanos ārpus nacionālajām robežām. Robežas vienmēr ir iztēlota kategorija, kuru uztur konkrēta laikmeta varas turētāji. Autobiogrāfijas un autobiogrāfiskuma pamats – individuālās atmiņas - šajā kontekstā ir uztveramas kā ārpus mākslīgām robežām pastāvošs indivīda apziņas apstāklis. Transnacionālā analīze vēršas uz literārā procesa reģionālo analīzi un gandrīz vienmēr paredz sastatīšanas aspektu. (Jay 2010; Marcus 2006). Pēdējais arguments šķir transnacionālo pavērsienu no komparatīvās literatūrzinātnes tās klasiskajā izpratnē, pēc kuras pasaules literatūru nozīme tika pielīdzināta Eiropas kultūras normām.

Apziņas un autobiogrāfiskuma izpausmes, autobiogrāfijas radīšanas motīvus un iemeslus Latvijas un Somijas gadījumā var pētīt reģionālajā perspektīvā divu aspektu dēļ. Pirmkārt, sieviešu subjekta apziņas veidošanās kolonialitātes apstākļos (Latvijā – no apm. 1721.- 1918.gg.; Somijā – no XVII gs sākuma līdz 1917./1918. gadam) nozīmēja tādu tekstu veidošanu, kuru šķietams nolūks ir iekļauties pārraudzītā un pārbaudītā literārā materiālā. Reģionālā perspektīva, kurai arī ir pievērsta uzmanība promocijas darbā, paver iespēju skatīt Latvijas un Somijas sieviešu literāro procesu kā atmiņas un *atminēšanas procesa leģitimāciju vai literāro atļaušanos*. Otrkārt, tas ir rīks sieviešu pagātnes notikumu retranslācijas prakšu analīzei ar uzsvāru uz Latvijas un Somijas iespējamām kopīgām (taču atšķirīgām!) atmiņas reakcijām uz līdzvērtīgiem vēsturiskiem un kultūras notikumiem (piem., kara atmiņu pierakstīšanas īpašības, sociālās struktūras apzināšanas autobiogrāfiskajā tekstā u.c.)

Autobiogrāfijas un autobiogrāfiskuma starpdisciplinārā rakstura izpausmju sastatāmā analīze paver iespēju precīzāk norādīt uz sieviešu pieredžu retranslācijas dažādībām. Tās veido pamatu gan sieviešu translokālā literārā procesa iemeslu skaidrojumiem, gan arī ļauj sieviešu „citādībai” radīt pretstatu literārajai tradīcijai.

1.3 Autobiogrāfiskums postkoloniālajā feministiskajā teorijā.

Autobiogrāfijas un autobiogrāfiskuma atklāsmē postkoloniālajā literatūras kritikā un feministiskajā postkoloniālisma skatījumā sākās ar uzstādījumu par atmiņu un pieredžu ‘pārraidītāja’ daudzslāņainās un pretrunā esošās lokalizācijas problematizāciju. Tekstā iekļautā jēga zaudē savu noteicošo nozīmi un priekšplānā izvirzās jautājums par tā izvietojumu laikā un kultūrā (kultūrās). Tas nozīmēja, ka sieviešu tekstiem Latvijas un Somijas telpās līdz XX gs sākumam bija jāatbild uz jautājumu – ar kādu vēsturisko iniciatīvu teksts ir tapis, kāda ir tā autore sociālā izcelsmē un situētībā sabiedrībā (precētā, neprecētā, atraitne, daudz bērnu māte...), un kādu iespaidu teksts *par pagātņi* var atstāt uz literāriem tekstiem un literatūras kā tādas nākotni. Procesā nozīmīgums pieaug līdz ar priekšstata par vienlīdzīgajām sociālajām un kultūras iespējām pastiprināšanos XX gs sākumā. Sieviešu autobiogrāfiskiem tekstiem un autobiogrāfiskuma izpausmēm tas nozīmē *teksta* nevis *autora* atrašanās vietas kultūrā meklējumiem.

Autobiogrāfijā un autobiogrāfiskuma lietojumos postkoloniālisma feministiskajā traktējumā būtu jāatspoguļo nevis individuālo autore pieredzi un atmiņu reprezentācijas, bet gan jāvēršas uz marginalizēto sociālo, etnisko, dzimtes un kultūras grupu *kopīgo jēdzienu* definēšanu. Tādējādi sieviešu atmiņas un klātesamība vēsturiskajā procesā apliecina kontinuitāti un gatavo augsni literārās tradīcijas izveidei.

XX gs otrajā pusē sieviešu autobiogrāfiskajā un pusautobiogrāfiskajā prozā notiek pārslēgšanās no teksta radīšanas akta uz teksta vēstītāja (jeb „autobiogrāfiskā es”) lomas atbrīvošanu. Šis process ļāvis atmiņas un pieredzēs balstītajai sieviešu prozai būt sistemātiski definētajai. Feministiskais postkoloniālisma modelis piedāvā skaidrot sieviešu atmiņu pārraidīšanas pieredzi kā mūžīgā mākslinieciskajā un politiskajā ēnā esošo. Šī perspektīva būtībā

paplašināja subalternās balss nozīmi, definējot to nevien kā politiski apspiesto pozīciju, bet gan kā kontekstuāli situētā apspiestā subjekta skatījumu uz notikumiem, to vienlaicīgo [ar maskulīno subjektu] [līdz]izdzīvošanu.

Postkoloniālā literatūras kritika attīsta analītiskās perspektīvas koncentrēšanos uz subjekta balss definēšanu un atpazīstamību literārajā tekstā, tās pamatā ir „citādības” jēdziena funkcionēšanas noteikšana nacionālajā un pārnacionālajā telpā, indivīda „iekļaušanas” un „atgrūšanas” iemesli, marginalizēto grupu identitātes (kultūras un sociālās) apjēgsme, tās dažādību noteikšana atkarībā no piedzīvotā politiskajām un kultūras attiecību modeļa (koloniālītātes vai postkolonialitātes stāvokļi). Sieviešu autobiogrāfisko formu izpētei un turpmākai attīstībai XX gs nogalē šis uzstādījums nozīmēja dzimumdiferencētās atmiņas padarīšanu par līdzvērtīgu un pretstatā esošo vīrišķajam mantojumam, jeb spējai „*atteikties no sievietības konceptam piedienīgās amnēzijas*” (Apter, 1995, 90). Sieviešu mantojums tādējādi kļūst par izziņas objektu un pierāda sociāli amorfās un dzimtikoti konstruētās atmosfēras klātbūtni, kurā autobiogrāfiskās žanriskās formas ir vienādojamās ar sievietes neatkarīgo identifikāciju caur atmiņām un tās funkcionēšanu pašradītajā kultūras diskursā.

II NODAĻA

Autobiogrāfisko un pusautobiogrāfisko sieviešu tekstu vēsturiskā attīstība.

Nodaļā ir iekļautas astoņas apakšnodaļas, kurās sieviešu autobiogrāfiskie un pusautobiogrāfiskie teksti vai autobiogrāfiskuma izpausmes citu žanru tekstos tiek salīdzināti vēsturiskajā, politiskajā un sociālās attīstības perspektīvā. Tekstu radīšanas konteksta analīze palīdz dziļāk izprast sieviešu atmiņas un pieredzes pārraidīšanas un saglabāšanas iemeslus, apstākļus un sekas. Ikvienam no periodiem (no XVI gs beigām līdz mūsdienām) tiek uzdoti vienādi pētnieciskie jautājumi, kuru nolūks ir izskaidrot teksta kontekstuālo pamatu. Tie ir: **a)**. Kas radīja tekstu un kāda ir teksta autora sociāla/kultūras izcelsme un/vai sagatavotība teksta tapšanas brīdī? **b)**. Kāda ir bijusi tekstu uztveres un pārraidīšanas auditorija? (Kam teksti bija domāti?); **c)**. Kur teksti tika radīti un kādos veidos saglabāti? (rakstītā VS mutvārdu autobiogrāfija, atmiņu grāmata, vai autobiogrāfiskie elementi, piemēram, ceļojumu aprakstos XVI-XVIII gs) **d)**. Kā teksti iekļāvās kultūras ainavā un kādi šķēršļi pastāvēja to sabiedriskai atpazīšanai? Nodaļa ir sadalīta **astoņos apakšpunktos**, katram no kuriem atbilst viens vēsturiskais periods. Pētījumā ir aplūkotas autobiogrāfijas un pusautobiogrāfijas, kuras ir tapušas Latvijas un Somijas telpās sākot ar XVI gs beigām un nerakstīto ģimenes un atraitņu atmiņu parādību. Nodaļā tiek ņemtas vērā kā sieviešu, tā vīriešu veidotie teksti. To piederība žanram tiek pamatota ar trīs perspektīvu starpniecību. Pirmkārt, tās ir autoru pašdefinētās autobiogrāfijas; otrkārt, literatūras vēsturēs atrodamas definīcijas (piem., Schoolfield, 1998; Hausmanis, 2001; Nevala, 1989; Laitinen, 1997); treškārt, autoru laikabiedru atmiņās atrodamie pieņēmumi par autobiogrāfijas elementu lietojumu (piem., Dombrovska, 1994; Lasmanis, 1986; Mauriņa, 1996 u.c.).

2.1 XVI-XVIII gs. Reliģija, dzimte un autobiogrāfiskums.

Pirmo posmu (līdz apm. XVIII gs beigām) raksturo koloniālisma politikas ietekme un strikta sekošana dzimtes hierarhijai. Autobiogrāfijas nozīme saistījās ar: a). laikmetīgās varas pārdales rakstisko apliecinājumu; b). rakstītā teksta sociālo ierobežotību stabilas valodas neeksistences dēļ; c). pierakstīto atmiņu padarīšanu par kopīgo pirmsnacionālo pašuztveri. XVIII gs ir kopīgās nacionālās apziņas veidošanas projekta pirmposms. Sieviešu autobiogrāfijas un pusautoiorāfijas pastāvēja slēgto sociālo grupu (ģimeņu vai reliģisko kopienu) līmenī. Daļa no

tām nav definējama mūsdienās, jo pastāvēja tikai mutvārdu vai *atmiņu atstāstu* formā. Īpašo vietu Latvijas un Somijas kultūridentitātes veidošanā un autobiogrāfijas attīstībā iezīmēja kopīgo (tautas) autobiogrāfiju parādība, kuru uzticēja laikmetīgās garīdzniecības pārstāvjiem (Somijā – bīskapa Agrikolas sniegumi) vai izglītotiem iebraucējiem (Garlībs Merķelis Latvijā).

2.2 XVIII nogale – XIX gs vidus. Sieviešu atmiņa kā sociālā atšķirība.

XVIIIgs beigu un XIX gs vidu autobiogrāfijas un pusautobiogrāfijas raksturo cieša saikne ar nacionālās piederības aprakstīšanu. Atcerēties pagātni nozīmēja veidot kolektīvi atzītā naratīva daļu. Kaut arī literārais process kā patstāvīgā kultūras vienība vēl nepastāvēja un publicētus tekstus raksturoja tematiskā un žanriskā daudzšķautnainība un sporādiskums, XIX gs pirmajos trīsdesmit gados tiek dibināta modernitātes pārlicība par nācijas-valodas-valsts (un valsts robežu) vienotības nesagraujamību. Autobiogrāfijas radīšanas iemeslus abās valstīs ietekmēja šādi aspekti: 1. Grāmatu izdevniecības un literārā procesa stabilizācija; 2. Eiropas reliģisko priekšstatu sadalīšanās trīs konfesijās; 3. Sabiedrības izglītības paaugstinājums un Apgaismības ideju pirmie rezultāti; 4. Pilsonības koncepta ieviešana (arī Apgaismības rezultāts). Sieviešu autobiogrāfijas un pusautobiogrāfijas kļuva vieglāk atpazīstamas. Tie mainīja vēstījuma objektu un raksturoja pašu sieviešu dzīvi. Sieviešu tekstu īpašība ir, ka ar rakstisko avotu tika apliecināta eksistences dažādība. Periods ir arī autobiogrāfijas sašķeluma sākums. XVIII gs beigās par sieviešu atmiņu raksturotājiem kļuš ceļojumu aprakstu žanrs. Tas palīdzēja definēt kā sieviešu atmiņas par telpu, tā arī apzināt telpisko piederību un tās dažādības. Periodu raksturo trīs autobiogrāfijas žanra un tās elementu attīstības tendences: 1. Žanra likumu stabilizācija; 2. Žanra sarežģītums un sazarošanās; 3. Žanra pamatīpašība – uzmanība pret indivīda atmiņām - kalpojusi kā saikne, kā dialogs starp dažādām etnicitātēm/tautām.

2.3 XIX gs. sākums – XIX gs vidus. Nācijas veidošana un autobiogrāfiskuma žanriskās telpas

Apakšnodaļā tiek aplūkots nācijas formēšanas mijiedarbība ar autobiogrāfijas žanru un autobiogrāfiskumu. XIX gs pirmā puse abās valstīs ir laiks, kad veidojās stabils priekšstats par telpisko, nacionālo un etnisko piederību. Sieviešu autobiogrāfijas un autobiogrāfiskums pakāpeniski kļuš par rīku sabiedrības etniski un tautiski sarežģītā rakstura atspoguļojumu. Ceļojumu aprakstu žanrs ieguvis augstāko nozīmi aplūkotajā periodā. Tam pamatā ir kultūru sekošana modernitātes principam – veidot priekšstatu par pasauli, izpētīt to. Šī perioda sieviešu tekstos (piem., Somijas zviedrietes Saras Vaklinas (*Sara Wacklin*) Oulu reģiona ceļojuma aprakstos) ir būtiska telpas nozīmes pārmaiņas. Vispārīgās notikumu aprakstīšanas vietā telpa kļuš par sieviešu atmiņu izraisītāju un saglabātāju.

2.4 XIX gs vidus- XX gs pirmā desmitgade. Sieviešu autorības un koloniālo attiecību ietekme nacionālās atmiņas formēšanā.

Periodu raksturo autora lomas nozīmes paaugstinājums autobiogrāfijas veidošanā. Individuālā pieredze un tās atspoguļojums tekstā kļuš par paraugu nacionālās apziņas veidošanā. Sieviešu autobiogrāfijas ir balstītas uz individuālās pieredzes aprakstīšanu, nevis maskulīnā subjekta dzīves glorifikācijām. Autobiogrāfijas loma periodā ir radīt racionālo priekšstatu par sabiedrības pārmaiņām un nacionālās apziņas svarīgumu

Nacionālās apziņas apliecinājums abās literārajās pieredzēs tika realizēts ar nacionālās telpas ideju. Tā, Somijas sieviešu autobiogrāfijas XIX gs nogalē lielā mērā ir ietekmējis Alekša Kivi (*Aleksis Kivi*, 1834-1872) romāns „Septiņi brāļi” (*Seitsemän veljestä*, 1870), kurā ir aprakstīta ideālā „somiska” telpa. Folklorā ir vēl viens avots priekšstata par leģitīmo tautas un indivīda atmiņu radīšanai. XIX gs astoņdesmitie gadi Latvijā un Somijā ir kultūras dažādību ievērošanas periods. Tas sekmējis izpratnes nemainīgumu par indivīda apziņas veidošanas apstākļiem. Sieviešu autobiogrāfijas XIX gs nogalē attīstījās kā pretstats valdošajai lingvistiskai politikai. Latvijā un Somijā tas ir Krievijas Impērijas projekts – rusifikācija (apt. no XIX gs 70. gadiem – XIX gs nogalei). Radīt autobiogrāfijas vai iekļaut tās elementus sievietēm kļuva iespējams pateicoties jaunajam sociālajam fenomenam – literāriem un politiskiem intelektuāļu sanāksmēm/pulciņiem. Posms iezīmē būtisku atšķirību starp sieviešu autobiogrāfijām un pusautobiogrāfijām publiskās atpazīstamības ziņā. Latvijā sieviešu teksti turpināja funkcionēt noklusētās literatūras statusā. Somijā sieviešu autobiogrāfijās tiek meklētas vēsturiskās saknes ar telpu un sabiedrību. Slēptās autobiogrāfijas šeit ir etniskās piederības apliecinājums vai nošķiruma pamats.

2.5 No 1910.-1940. gg. Audzināšanas romāna elementi: pārēja uz postkoloniālo telpiskumu un temporalitāti.

XX gs sākums Latvijā un Somijā sieviešu autobiogrāfijās un autobiogrāfiskuma izpausmēs nozīmēja atteikšanos no saturiskām nosacītībām. Tas ļāvis iekļaut naratīvā ikvienu atmiņu, aizsedzot to aiz varoņu raksturiem/rīcībām. Vienlaicīgi tas ir laiks, kurā autobiogrāfiskuma nozīme paaugstinās, sarežģīt autobiogrāfijas žanra izpratni. Somijā laika posmu raksturo arī brīvākā vēstījuma lietojums: tekstā nav obligāti jāseko katram autore dzīves solim, pietiekoši sniegt tikai ieskatu vai ļaut lasītājam domāt par sakrītībām starp autore un varones/varoņa dzīvēm¹. Latvijā līdz XX gs trīsdesmito gadu beigām saglabājās tendence veidot autobiogrāfijas to klasiskajā izpratnē un apvienot autore un vēstītājas tēlus². Vienojošā parādība Latvijas un Somijas sieviešu autobiogrāfijās šeit ir sievišķā subjekta *audzināšanas* (sociālās, kultūras, politiskās, etniskās) nepieciešamība un vairākkārtējā apjēgsme. Šis ir posms, kad izveidojās priekšstats par sieviešu audzināšanas romāna (vāc. *Bildungsroman*) veidošanas principiem un elementu iekļaušanu citu žanru tekstos. Autobiogrāfijas un autobiogrāfiskuma saaugšana ar audzināšanas elementiem tieši XX gs sākumā un pirmajos neatkarības gados (abās valstīs – sākot ar 1917./1918.gadiem) iegūst arī politisko nokrāsu. Tas ir veids, kā apliecināt sieviešu esību jaunajos postkolonialitātes attiecību modeļos. Tas arī ir rīks sieviešu mākslinieciskās un sociālās slēptās pozīcijas apšaubīšanai. Ar audzināšanas elementiem sieviešu tekstos tika *nacionalizēta* tautas pagātne un veidota jaunā vēsturiskā apziņa. Lielā mērā sieviešu autobiogrāfijas ietekmēja arī konteksta īpašības – masveida emigrācijas Latvijas un Somijas vēsturē XX gs 20.-30.gados un karš par nacionālās identitātes saglabāšanu Somijas Ziemas kara laikā (1939.-1940.).

2.6 1940.-1950. g. Pasaules pārveidošana un autobiogrāfiskuma politiskās trajektorijas: no personības kulta līdz eskeipismam.

Šajā apakšnodaļā iekļautais laika posms tiek raksturots, ņemot vērā padomju un vācu ideoloģijas iespaidu literatūras radīšanā. Sieviešu autobiogrāfijas un autobiogrāfiskumu

¹ Piemēram, L. Onervas romāns „Mirdja” (1908) vai Marijas Jotuni stāstu krājums „Meitene rožu dārzā” (1927)

² Piemēram, Aspazijas dieloģija „Zilā debess” (1924); „Zelta mākoņi” (1928) un Annas Brigaderes triloģija „Dievs, daba, darbs” (1926-1933)

ietekmēja vismaz divi apstākļi: 1. Otrā pasaules kara un to rezultātu apzināšana *liecinieka acīm*; 2. Autobiogrāfiskās subjektivitātes funkcionēšana politiskās ideoloģijas gaismā. Šķietami pretrunīgi autobiogrāfijas radīšanas iemesli nozīmēja asāko un plašajai sabiedrībai pazīstamo atmiņu ierakstīšanas tendenci un autobiogrāfijas padarīšanu par jaunveidotās ideoloģijas atbalstītāju. (Flynn, Schweickart 1986). Periodu abās kultūrās raksturo: a). Autobiogrāfiskās subjektivitātes (notikumu individuāls vērtējums) saglabāšana zem ideoloģiski pareizā vēstījuma; b). sieviešu autobiogrāfiskā balss (Smith, Watson 2010) veidošana ar ideoloģiskā diskursa atkārtojumu; c). gandrīz pilnīgs autobiogrāfiju trūkums nacionālajos kontekstos Otrā pasaules kara laikā un pirmo piecgadi pēc tā. Autobiogrāfiskuma un autobiogrāfisko elementu dominance. d) izsūtījuma (trimdas) autobiogrāfiju uzplaukums.

Būtiska īpašība ir ideoloģijas mitoloģizācija ar autobiogrāfijas starpniecību. Somijā pēckara perioda autobiogrāfiskumu raksturo vēršanās uz iztēlotās telpas radīšanu, tā dēvētās „izbēguma” literatūras jeb eskeipisma dominance.

Latviešu trimdas autobiogrāfijas 1940.-1950. gadu nogalē.

Turpinājumā uzmanības centrā ir latviešu pirmā un otrā viļņa emigrācijas/trimdenieku autobiogrāfijas un autobiogrāfiskuma izpausmes. Atmiņu pierakstīšana un pagātnes notikumu apjēgsme nacionāli un etniski atsvešinātajā telpā kļūst par iespēju saglabāt priekšstatus par izcelsmes valsti kā emigrantu, tā arī viņu pēcteču vidū. Latvijā notika nopietna atmiņas polarizācija – tā tika sadalīta lokālajā un trimdas. Īpaši nozīmīgas autobiogrāfisko tekstu lokācijas ir Vācijas bēgļu nometnēs piedzīvotais un pirmie gadi ASV trimdā. Trimdas autobiogrāfijas un autobiogrāfiskums kopumā tiek raksturotas kā pamestās un iegūtās kultūras kodu apvienošana, savstarpējs tulkojums. Autobiogrāfiju pamata mērķis šajā periodā ir sniegt *priekšstatu* par nacionālo kultūru un tās *atsķirībām* no jauniegūtās. Sieviešu autobiogrāfijās arī notika pārslēgšanās no rakstīšanas kā *sievišķās citādības* apliecinājumu par latviešu kopienas *kopējās atsvešinātības* apzināšanu.

Vācijas trimdenieču (piem., Zentas Mauriņas, arī XX gs. 90. gadu rakstnieces Agates Nesaules teksti) atmiņu aprakstīšana ir veids, kā parādīt jaunu subjektu. Modernā subjekta uzdevums ir noteikt objektīvās pasaules ietekmi uz subjektu (I.Kanta pieņēmums). Vācijas trimdas autobiogrāfijās šī ideja attīstījies līdz naratīvu par mūžīgajām kultūras un nācijas bezpajumtnieču konceptam. Objektīva pasaule trimdā ir vienīgi impulss atmiņu iemūžināšanai, to loma sievišķās patības tapšanā ir asāka, agresīvāka nekā lokālajā [nacionālajā] telpā.

ASV trimdas sieviešu autobiogrāfijas raksturo *atmiņu restaurācijas* mēģinājums. Šo grupu tāpat raksturo nevēlēšanās precīzi sekot piedzīvotajām atmiņām, bet gan izšķaidīt tās naratīvā. Nākamais raksturojums ir tagadnes laika dominance tekstos, to piesaistīšana ASV reālajām (piem., Konstānces Miķelsones, Aīdas Niedres darbos).

2.7 1950.-1970. gadi. Trimdas atmiņas: autobiogrāfiskums un dzimte.

XX gs vidus un septiņdesmitie gadi autobiogrāfijās un autobiogrāfiskuma lietojumā iezīmējās divas attīstības līnijas: 1. Naratīvi vēstīja tikai par daļu no atmiņām. Tās bija uzmanīgi izvēlētas. 2. Autobiogrāfiskās subjektivitātes lielāka atkarība no modernās pasaules ārējām ietekmēm (ielu kultūras fenomens Somijā, mediju „ieplūdums” autobiogrāfijās). Šī tendence apšaubīja nereto autorbiogrāfijas un autobiogrāfiskuma „līdzgājēju” – audzināšanas principu naratīvā. Lasītājam ir pašam jāizvēlas, kuras autora atmiņas ir uzticamas.

Apakšnodaļā ir aplūkotas dažādas politiskās un sociālās paradigmas – padomju Latvijas un neatkarīgās Somijas pieredze. Sieviešu autobiogrāfiskie teksti un autobiogrāfiskuma lietojums prozas darbos šajā posmā turpināja pastāvēt mākslinieciskā premeta statusā.

Literārie procesi tiek apzināti kā modernā subjekta dažādas ierakstīšanas un saglabāšanas tekstā prakses. Ja Latvijas 1950.-1970. gadu literatūru drīzāk ir jāsaista ar vairāku etnisko praksi apvienošanu vienā literārajā procesā, tad Somijas autobiogrāfiskajai prozai periodu iezīmē vai nu

atmiņu trūkums (līdz 1960.gadu sākumam sporādisks autobiogrāfiju raksturs), vai arī atmiņu aizvietojošs ar laikmetīgām reālijām.

Īpašo jēdzienisko šķautni turpina veidot latviešu trimdenieču autobiogrāfijas un autobiogrāfiskie elementi. Atšķirībā no pirmā viļņa emigrācijas, šīs autobiogrāfijas ir iekšēji orientētas, domātas nevis autores pašatklāsmēi, bet atmiņu iekodēšanai tekstā. (Ilzes Šķipsnas u.c. darbi)

Perioda nogali abās valstīs raksturo uzmanība pret sieviešu ķermeņa un ķermeniskuma izpausmēm autobiogrāfiskajā prozā. Jauna parādība ir pašdefinētās autobiogrāfijas un autobiogrāfiskuma izpausmes.

2.8 Sieviešu atmiņu robežu nojaukšana: 1980.-1990. gadi.

XX gs 80. gadu autobiogrāfijas un autobiogrāfiskuma izpausmes Latvijā un Somijā raksturo tieksme izskaidrot pagātnes politiski sarežģītus momentus, informēt lasītāju par noklusēšanas tendences klātesamību literatūrā. Latvijas sieviešu autobiogrāfijās un tekstos ar autobiogrāfiskiem elementiem (piem., Regīnas Ezeras 1984. gada „rakstnieces grēksūdze” – romāns „Nodevība”). Somijas sieviešu autobiogrāfisko prozu raksturo tā dēvētās „ielu kultūras” un „reklāmveidīgās literatūras” ietekme atmiņu apzināšanā. Abās kultūrās sieviešu atmiņa ir apvienota ar ķermeniskumu, tā kultūras kodifikācijām.

Deviņdesmito gadu autobiogrāfijas raksturo autora lomas meklējumi un atmiņas padarīšana par naratīva iemeslu. Vienlaicīgi sieviešu tekstos tiek apzināta autora jēdziena neiespējamība stabilas literārās tradīcijas neeksistences dēļ.

Sieviešu tekstos turpinās arī Otrā pasaules kara rezultātu apzināšana un pārrakstīšana laikmetīgajos tekstos. Nereta šeit ir arī nevērība pret laika dimensiju (piem., Sisko Istanmeki romānā „Pārāk resna, lai būtu taurenītis” (1995)). Autobiogrāfiju centrā tiek izvirzīts jautājums par sievietes etnisko piederību. Etniskās dabas sarežģījumi (somu/igauņu izcelsme, piem.) ir pamats atmiņas un pieredžu jaunajai apjēgsmēi. XX – XXI gadsimtu mijā autobiogrāfijas un autobiogrāfiskuma jauninājums ir audzināšanas elementu atgriezīšanās ierakstīšanā tekstā (piem., Ingas Ābeles romānā „Paisums” (2008))

III NODAĻA

XX gs sieviešu prozas autobiogrāfiskuma komparatīvā analīze.

Trešā nodaļa ir strukturēta trīs apakšnodaļās, katrā no kurām tiek aplūkoti vēsturiskie periodi no XX gs pirmās desmitgades līdz XX gs deviņdesmito gadu beigām. Nodaļā ir veikta 12 sieviešu prozas darbu kontekstuālā un tekstuālā analīze. Tās mērķis ir parādīt autobiogrāfijas, autobiogrāfiskuma un audzināšanas elementu saaugšanu un ietekmi sieviešu atmiņu un pieredžu pierakstīšanā.

3.1 Koloniālitate, sieviešu emancipācija un nācijas veidošana. Sieviešu audzināšanas romāns un autobiogrāfiskums. (1908-1933)

Apakšnodaļā tiek analizēti četri sieviešu prozas darbi – L. Onervas romāns „Mirdja” („Mirdja”) (1908); Aspazijas dieloģija „Zilā debess” (1924), „Zelta mākoņi” (1928); Marijas Jotuni stāstu krājums „Meitene rožu dārzā” („Tyttö ruusutarhassa”) (1927) un Annas Brigaderes trioloģija „Dievs, daba, darbs” (1926-1933). Uzmanības centrā ir audzināšanas elementu (jeb

Bildungsromāna elementu) funkcionēšana tekstos, to atpazīšanas pakāpe un nozīme koloniālās un agrīnās postkoloniālās politikas un sociālās iekārtas gaismā.

Teksti tiek aplūkoti divos posmos – pirms neatkarības pasludināšanas 1917./1918. gadā un pēc tās. Pirmā posma tekstus raksturo varoņu noslēgšanās atmiņās, to padarīšana par nākotnes dzīves priekšnoteikumiem. L. Onervas romāns rāda fragmentēto sieviešu subjektivitāti. Vienlaicīgi tekstā ir uzsvērtā varones pašradītā realitāte. (Smith, Watson, 2010). Varones biogrāfija vien daļēji sakrīt ar autores piedzīvoto. Tā ir kontekstuāli nosacīta un pastāv neatkarīgi no rakstnieces un varones izvēles. Romāns apvieno autofikcijas un bildungsromāna elementus. Audzināšanas princips tiek pārraidīts mātes-meitas mainīgajās attiecībās.

Aspazijas diloģijas centrā ir sievišķā audzināšana. Tās pamatā ir sekošana mātes pārbaudītajām patiesībām. Vienlaikus tekstā ir nopietns kontekstuāls uzslāņojums – Latvijas politiskās un sociālās dzīves vērojumi XIX gs otrajā pusē. Pēdējais apstāklis ļauj runāt par šo darbu kā postkolonialitātes apzināšanos sieviešu prozā. Aspazijas un L. Onervas tekstu sastatīšana veido pirmā perioda (līdz neatkarības iegūšanas) analītisko asi.

Marijas Jotuni stāstu krājuma autobiogrāfiskums tiek skatīts saistībā ar stāsta žanra specifiku. Atmiņas un pieredzes, kurām ir saikne ar autores dzīvi, ir sadalīti sīkajos vēstījumos. Katrs no tiem veido rakstnieces piedzīvotā ainavas daļu brīdī, kad Jotuni vēl nav piedzīvojuši publisko atpazīšanu. Laulību tematika šeit ir apvienota ar sievišķā audzināšanas principu. Atšķirību no agrāk tapušās sieviešu prozas veido laulību sociālā svarīguma noliegums.

Annas Brigaderes triloģija tiek sastatīta ar Marijas Jotuni tekstiem. Arī Brigaderes romānā būtiska loma ir atvēlēta sievišķā audzināšanai ar sociālajām institūcijām, tostarp baznīcu un laulībām. Vēsturiskais konteksts romānā kļūst par daļu no nacionālās pašidentifikācijas, par dihotomijas savs/svešs noteicēju. Atmiņas romānā liecina par autores prototipa – Anneles – negatīvību sievišķai socializācijai, vēlmi tās mainīt vai ignorēt. (Hartung, 2011; Hirsch-Gottfried, 1976) Svarīgākais romānā ir veidot sieviešu identitāti ar lokālās varas un sociālās hierarhijas apšaubīšanu. Sievišķā sociālo funkcionēšanu „pārtrauca” mātes un vecmātes tēli. Viņu paustās audzināšanas prakses tekstā ir ierakstītas pēc to reālas izdzīvošanas, pārdomām par tiem. Atšķirību no citiem periodā iekļautiem tekstiem, Brigaderes triloģijā aktualizētas nacionālās telpas robežu un nesenās reālās vēsturiskās pagātnes līnijas.

3.2 Autobiogrāfiskuma ierakstīšanas pieredze 1947.-1965.g. Sieviešu atmiņas un dzimtes/etniskuma robežas: mūsdienu lasījums.

Apakšnodaļa ir veltīta pēckara periodam, kuru šķietami raksturo kā sekošana striktajam ideoloģiskajam rāmim (Latvijā piedzīvotais sociālistiskais reālisms), tā arī pagātnes notikumu padarīšana par realitātes noteicēju (latviešu trimdinieku un Somijas zviedru pēckara teksti). Autobiogrāfiskums šajā periodā kļūst par individuālās esības nošķiršanu no ideoloģijas un vispārīgās politiskās atmosfēras rezultātu. *Pārraidīt* atmiņas nozīmē *pārveidot attieksmi pret pagātni*.

Apakšnodaļā ir aplūkoti četri sieviešu prozas teksti – Annas Sakses romāns „Pret kalnu” (1948), Mailas Talvio atmiņu grāmata „Dūraiņi un puķes” (1947) („Rukkaset ja kukkaset”); Ilzes Šķipsnas romāns „Aiz septītā tilta” (1965) un Sallijas Salminenenas romāns „Kājas zemes dubļos” (1961) („Jäljet maan mullassa”). Arī šeit teksti ir sadalīti divās apakšgrupās: 1. Teksti, kuri ir tapuši nacionālajā kontekstā un kuros ir aktualizēta kara atmiņas pieredzes citādam ideoloģiskajam kontekstam (Sakses un Talvio darbi); 2. Teksti, kuros līdzīgā kara pieredze tiek vērtēta ārpus nacionālajiem kontekstiem (Šķipsnas un Salminenenas romāni).

Pirmās apakšgrupas tekstiem ir divi vienojošie aspekti: a). Individuālās atmiņas koncepts tajos tiek pielāgots ideoloģijas mītiem par kolektīvo pagātnes izpratni (Добренко, 2007) Šī tendence šķietami liedz runāt par autobiogrāfiskumu sieviešu tekstos, taču tas paliek „aizslēgts” sieviešu raksturu pieredzēs un kara notikumu sievišķo redzējumos. b). Autobiogrāfiskums

tekstos tiek uzturēts arī mātes-meitas attiecību atspoguļojums. Kā Sakses, tā Talvio tekstos mātes tēls paliek par nākotnes sievietes ideālās uzvedības noteicēju. Atšķirībā no XX gs sākuma, kad šīs attiecības bieži ir saaugušas ar audzināšanas elementu, attiecību atspoguļojums ir sociālās un etniskās pretestības avots un atspere punkts.

Otrās apakšgrupas tekstus raksturo brīvāka pagātnes izpratne, tas pamatā ir autorei individuālās izvēles princips. Autobiogrāfiskuma īpašība trimdas apstākļos ir saistīta ar dzimtas telpas saglabāšanu naratīvā. Cita būtiska atšķirība ir, ka atmiņu pierakstīšana bija domāta *atsvešināšanas iemeslu* noteikšanai. Šķipsnas un Salminenā tekstos etniskums ir rīks kulturālās nelīdzības skaidrošanā. Noteicošā kategorija trimdas atmiņu uzturēšanai ir pati sievišķība un tās sociāli un kulturāli *atšķirīga izcelsme*. Sieviešu trimdas autobiogrāfiskuma iemesls ir dzimtes nosacīto atmiņu izvēles process, tā robežu definēšana un izcelsmes kultūras pārvērtēšana. (Skultans, 2005; Kōresaar, Lauk, Kuutma, 2009)

3.3 Atmiņa, ķermenis un autorība: autobiogrāfiskums 1980.-1990. gadu beigās.

Apakšnodaļā tiek aplūkots XX gs nogales sieviešu prozas attīstības process. Detalizētai analīzei ir izvēlēti četri teksti periodā no 1984.-1998. gadam. Tie ir: Regīnas Ezeras romāns „Nodevība” (1984); Rozas Liksomā stāstu krājums „Tukšā ceļa paradīzes” (1989) („Tyhjän tien paratiisit”); Gundegas Repšes romāns „Sarkans” (1998) un Sisko Istanmeki romāns „Pārāk resna, lai būtu taurenītis” (1995) („Liian paksu perhoseksi”).

XX gs nogale ir izveidojusies situācija, kad sieviešu literārā balss jau tika saklausīta un apzināta abās kultūras telpās, taču atmiņas un rīcības ar to nezaudēja „bezvēsts pazudušās stāstījuma” (Nevala, 1989, 569) lomu. Astoņdesmito gadu sieviešu autobiogrāfiskuma analīze liek secināt par trim jēdzieniski līdzvērtīgajiem punktiem: 1. Sieviešu autorība, tās individuālā apzināšana un pieredzēšana tiek saprasta kā sieviešu rakstītā ideāls. Autobiogrāfiskums, savukārt, palīdz atklāt autorības iekšējos iemeslus (biežāk – iedvesmas avotu meklējums pazīstamajā telpā un tās vizualizācija). Autobiogrāfiskums periodā no 1970.-1980. gadu nogalei veidojās arī kā *atmiņu par daiļrades procesu* pierakstīšana. 2. Autorības izpratne Ezeras un Liksomā darbos attīstās divās dimensijās: a). Autorība kā citu sieviešu sociālo un dzimšu lomu (māte, meita, saimniece) pilnīgs aizstājējs (Ezera); b). Sievišķās identitātes atjaunināta izpratne, rakstīšana kā apzināts pamats sieviešu prozas nākotnei (Liksoma). Sociālās vai kulturālās noliegšanas pamatā ir autoru vēlme radīt literāro kontinuitāti, turpināt sarunu par sieviešu literāro tradīciju. 3. Etniskuma un nacionālās piederības jautājums turpina mijiedarboties ar autobiogrāfiskumu Liksomā un Ezeras tekstos. Teksti tiek attīstīti izteikti nacionālajā ar lokalitātes izpausmēm telpā.

Promocijas darba noslēgumā ir pievērsta uzmanība autobiogrāfiskumam XX gs 90. gadu sieviešu prozā. Šajā desmitgadē ir analizēti divu autoru – Gundegas Repšes un Sisko Istanmeki – darbi. Periodam ir raksturīga vēršanās pret sieviešu atmiņu robežu un transformējošo robežu aprakstīšanas. Romānu autobiogrāfiskums attīstās ap atmiņām par vēsturiskajām etniskajām dažādībām, to iemeslu skaidrojumiem. Etniskās piederības un robežu ideja ir aizstāta ar kustīgā, mainīgā subjekta *attieksmi* pret etniskumu. Literārais teksts deviņdesmitajos gados kalpo kā rīks pagātnes sarežģītības izgaismošanai. Šo darbu mērķis ir apjēgt nesenās pagātnes sieviešu paaudžu piedzīvoto un [ne]ierakstīto literārajā tekstā.

SECINĀJUMI

1. Pētot autobiogrāfiskus naratīvus ir nepieciešams skaidri sekot trīs konceptu – *autobiogrāfija*, *autobiogrāfisks* un *autobiogrāfiskums* - definēšanai un savstarpējai nošķiršanai. Jēdzienu būtības noteikšanā esošā darba ietvaros tika pievērsta īpaša uzmanība teksta radītāju sociālās, kulturālās, etniskās un dzimtes piederības izpratnei un to iespējamai atspoguļošanai prozas tekstos. Pirmais koncepts veiktajā pētījumā tiek izprasts kā strikta sekošana žanra formālajām prasībām, kuras rod pamatu jau pirms modernitātes laikā – IV - V m.ē. gadsimtā un Svētā Augustīna (354-430) ieviestajā principā par teksta radītāja transcendentālās būtības pietuvināšanu Dievam caur rakstīto vārdu. Jēdziens „autobiogrāfisks” izveidojās laika periodā, kad literārais process piedzīvoja pirmo modernitātes ietekmes rezultātu – maz kontrolējamo kultūru mijiedarbību un literatūras žanru hibridizāciju sākot apmēram ap Apgaismības laikmeta literatūru. Trešais jēdziens – „autobiogrāfiskums” – raksturo nevis teksta formālo izpausmi, bet tajā iekļautos iespaidus, atmiņas, pieredzes, attieksmes, kuras rod turpinājumu teksta veidotāja dzīvē. Autobiogrāfiskuma izpratnes pamatā ir pārlicība par rakstnieka spēju apvienot ontoloģiskās (jeb vispārīgās, identitāti neatklājošās vai maz raksturojošās) un transcendentālās zināšanas par pasauli un savu esību tajā.

2. Sieviešu autobiogrāfisko un pusautobiogrāfisko tekstu reģionāli salīdzinošā analīze sniedz pamatu domāt par literatūras procesu daudzlīmeņaino raksturu Latvijā un Somijā laika periodā no Apgaismības laikmetā tapušiem tekstiem (kā, piemēram, atmiņu grāmatas, ceļojuma apraksti, vēstules un dienasgrāmatas) līdz XX gs. nobeigumam. Tekstu žanrisko un interpretatīvo sarežģītību veido: a) to rakstnieču noklusētais statuss literatūras procesos, kādēļ sievietes bija spiestas glābāt atmiņu un pieredzi atspoguļojošo materiālu vienas ģimenes, dzimtas vai reliģiskās kopienas (piem., hernhūtiešu draudze) ietvaros rakstiskajā vai mutiskajā veidā. b) radītā materiāla žanriskā piederība vienmēr tiek saistīta ar sievietes politiskās nostūmības un „citādības” apzināšanos un vēlmi to pārnest rakstītajā tekstā. c) sevis radīšana caur tekstu sievietēm vienmēr saistās ar laikmetīgā un vēsturiskā konteksta apšaubīšanu, kura rod turpinājumu atmiņu un pieredzi izvēlē un izklāstījumā, jeb, lietojot Sidonijas Smitas un Jūlijas Vatsones konceptu, uzmanīgajā attieksmē pret intersubjektīvo aktu autobiogrāfijā. Radīt *vēsturi par sevi* nozīmēja un nozīmē radīt *savu vēsturi* ar jauno kontekstu, sievietes uzvedības paraugu un sievišķā reprezentāciju apvērsto apjēgsmi.

3. Baltijas jūras reģiona divu valstu sieviešu autobiogrāfiskās un pusautobiogrāfiskās prozas sastatījums vēsturiskajā, nacionālajā un starpkultūru kontekstos ļāvis secināt par žanrisko formu dominējošo raksturu XX gs. gaitā. Tam pamatā disertācijas autore saskata, pirmkārt, sievišķās identitātes [re]konstruēšanu ar žanra specifisku uzmanību pret individuālās kā nacionālās pieredzes atspoguļojumu, kādēļ rakstītais teksts sāka iegūt līdzvērtīgo nozīmi literatūras veidošanas procesos abās valstīs. Otrkārt, autobiogrāfijas elementu un autobiogrāfiskuma izpausmes sieviešu tekstos skāra nevēlētās pagātnes (kā kara detalizēts apraksts, sieviešu nespēja līdzdarboties vēstures un sabiedrības veidošanā nepietiekamas izglītības dēļ u.c.) faktus, kas padarīja literāro procesu daudzpusīgāku un tematiski sarežģītāku. Treškārt, reģionālā perspektīva ļauj secināt par līdzvērtīgas sieviešu pagātnes piedzīvošanu sociālās un etniskās iekļaušanas aspektos.

4. XX gs. autobiogrāfisko un pusautobiogrāfisko sieviešu tekstu izpēte tāpat liecināja par žanriskās formas robežojumu ar audzināšanas romāna (Bildungsroman) specifiku – atspoguļot sievietes līdzvērtīgās (bet ne līdzīgās!) identitātes tapšanu vēsturiski dažādajos kontekstos. Audzināšanas principa saglabāšana neliedza tam mainīties atkarībā no ideoloģijas un vēstures interpretācijas un izpratnes par kolektīvo identitāti katra konkrētajā periodā. Lai parādītu autobiogrāfiskā balss nesēju sociālās un kulturālās audzināšanas īpašības un atkarību no kultūras

kodiem divpadsmit sieviešu teksti tika sadalīti pēc to vēsturiskās parādīšanas brīža – publicēšanas laika.

5. Autobiogrāfiskuma izpausmes lielā mērā ietekmē sieviešu sociālais dzimums – dzimte – un vēlme padarīt bieži traumatisko un nesaklausīto pieredzi par sekošanas paraugu citām sieviešu paaudzēm. Būtiski atzīmēt, ka ātrākai sieviešu atmiņu atzīšanai kā Latvijā, tā Somijā sieviešu literārās „balsis” tika apvienotās vai nu ar kādu idejisko pārliecību (Marijas Jotuni saikne ar somu mākslinieku kustību „Tulenkantajat”/”Uguns nesēji”) vai arī aktīvo politisko un sociālo darbību un iesaistīšanos atklātajā publiskajā diskusijā par sieviešu lomu literārā teksta un vērtību sistēmas veidošanā (Aspazijas, Regīnas Ezeras, Rozas Liksomas pieredze).

6. XX gs autobiogrāfiskie un pusautobiogrāfiskie teksti sieviešu pieredzē var uzskatīt par vairāk objektīvo vēsturisko un kultūras notikumu kā arī politisko pārmaiņu vērtējumā to agrākās neiesaistīšanas procesu veidošanā un apjēgsmē dēļ. Citiem vārdiem, pateicoties dominējošajam kritiskajam raksturam attiecībā pret sievietes un sievišķības kontekstualizāciju, kurš izpaužas kā XX gs 20.tajos tā arī XX gs 90. tajos gados, literārajā procesā parādījusies iespēja izvērtēt šķietami zināmus apstākļus, audzināšanas prakses un notikumus no „slēgtas” un „citādiskotas” (othered) perspektīvas. Te būtu jāatzīmē, ka feministiskās literatūras kritikas tieksme iekļaut sievietes balsis literārajā kanonā vai izveidot jaunu nesakrīt ar pašu rakstnieču definēto lomu patības atklājošo naratīvu veidošanā. Rakstīt/radīt sevi nenozīmē pielāgošanos esošajai vērtību sistēmai, kā arī apzinātās sieviešu literatūras vēstures radīšanu. Tās drīzāk ir attiecības un saites starp rakstnieci un rakstīto vārdu, vārda „dvēseliskošana” ar pieredzēm un atmiņām.

7. Autoobiogrāfiskuma attīstības tendences atrodas ciešajā sakarā ar vēsturiskām un politiskām pārmaiņām, kas ietekmē sievišķās pieredzes reprezentācijas un izpratnes veidus. Tādējādi autobiogrāfiskumam katrā no sešiem aplūkotiem periodiem ir citāda attieksme un naratīva stratēģijas sieviešu identitātes veidošanā – tā svārstās no striktas sekošanas atmiņu un pieredžu atstāstījuma (XX gs pirmā trīsdesmitgade) līdz abu konceptu noliegumam vai aizstāšanai ar izteikti fikcionālo vēstījumu XX gs nogalē.

8. Pirmo aplūkoto posmu (XX gs pirmā un otrā desmitgade, Aspazijas un L.Onervas daiļrades sastatījums) raksturo autobiogrāfiskuma saikne ar rakstnieču izteikti nacionālās [lokālās] piederības definēšanu, kam pamatā ir saskatāma sieviešu literatūrai „klasiskā” tieksme rast pamatus arī neatkarīgajai attieksmes paušanai un notikumu vērtēšanai. Ar nacionālo/publisko atpazīstamību Aspazijas un L.Onervas darbos tiek saprasta arī pieredžu un atmiņu atbrīvošana.

9. Līdz ar politiskās neatkarības iegūšanu, mainījās arī priekšstats par atmiņu un pieredžu „kvalitāti”: sākot ar XX gs divdesmitiem gadiem, kad abās valstīs iestājās politiskā neatkarība, radīt autobiogrāfiju un piedēvēt kādam darba elementam/detaļai „autobiogrāfisko dvesmu” nozīmēja pārliecināt jaunveidoto kolektīvo apziņu par kopīgās pagātnes būtiskumu un atpazīstamību. Šim nolūkam sieviešu autobiogrāfiskajā materiālā otrajā posmā – XX gs 20.-30. gados³ - tika izmantota audzināšanas romāna žanrisko izpausmju savienošana ar autobiogrāfijas elementiem. Radīt un pārraidīt atmiņu un pieredzi nozīmēja radīt ticamo un indivīda priekšstatus bagātinošo vēstījumu par to. Būtiski atzīmēt, ka sieviešu autobiogrāfiskuma izpausmes šajā periodā ir jāskatās sastatāmajā perspektīvā tā iemesla dēļ, ka gan Latvijas, gan Somijas sieviešu tekstos pakāpeniski sāka veidoties nošķirums starp pausto attieksmi pret sabiedrību un sevis ierakstīšanu tajā. Realitātē tas nozīmēja dubultā vēstījuma realizāciju, kurā vienu šķautni veidoja nesen notikušo politisko pārmaiņu bezkaismīgs vērojums (Brigaderes triloģijā – Anneles attieksmēs pret izglītības sistēmu, Jotuni – stāstos iesaistīto varoņu laulību institūcijas vērojumos). Otro šķautni formulēja varoņu iekšējas pasaules robežu un likumu definēšana un

³ Annas Brigaderes un Marijas Jotuni darbu sastatāma analīze, skat. plašāk trešās nodaļas otro apakšnodaļu.

atklātā apšaubīšana (Brigaderei – Anneles attiecības ar tēvu kā „visu patiesību nesēju”, Jotuni – varoņu pret laulību vērstajās rīcībās). Autobiogrāfiskuma pakāpe arī bija atkarīga no šīm perspektīvas dažādībām: pirmajā gadījumā tas ir laikmetīgās pasaules hronikai līdzīgs vēstījums, otrajā – grēksūdzei un autobiogrāfiskajai atklāsmei tuvs princips. Vērtējot Latvijas un Somijas literatūras vienkopus, veidojās priekšstats par sieviešu sociālo, kulturālo un vēsturisko nozīmi pirmajos post-Impērijas gados, kuros aizvien palika sāpīgs jautājums par sieviešu izglītības un dzīves izvēles līdztiesību un brīvu rīkošanos ar individuālās pagātnes pavērsieniem un to reprezentācijām tekstos.

10. Autobiogrāfiskuma nozīmes sieviešu tekstos būtiskākas jēdzieniskās svārstības ir novērojamas ideoloģiskās situācijas straujas pārmaiņas brīžos. Abās valstīs šis posms sakrīt ar XX gs 40.-50. gadiem, jeb striktās padomju un vācu ideoloģijas izplatīšanas augstāko punktu. Kolektīvās un individuālās vēstures padarīšanas par pašreprezentācijām (vai realitātes aizstājējām) sieviešu autobiogrāfiskie un pusautobiogrāfiskie teksti šķietami zaudēja to pirmatnējo nozīmi – paust sevi caur tekstu un kritizēt attiecību pret sieviešu līdzdalību literatūras veidošanā. Atmiņa un pieredze šajā posmā kļūst par papildu ideoloģijas rīku vēstures un nācijas izpratnē. Neskatoties uz izpausmes ierobežojumiem Annas Sakses un Mailas Talvio darbi veido autobiogrāfiskuma dvesmu ar dzimtās telpas detalizēto aprakstīšanu, kuras idejiski virsējo slāni turpina veidot ideoloģiski „tīra” valoda, tematika, raksturu tipi un fināla paredzēšana.

11. Padomju perioda pirmās puses Latvijā un pēckara „kultūras depresijas” Somijā līdz XX gs septiņdesmitiem-astoņdesmitiem gadiem autobiogrāfiskuma lietojums sieviešu prozas darbos ir reti sastopams – tas tiek pārnesti uz liriskas žanriem. Citādu literāro ainavu rāda pirmās un otrās paaudzes trimdenieku literārais process, kurā radīt autobiogrāfiju vai iekļaut autobiogrāfiskuma elementus līdzinājās nacionālās piederības reālajai restaurācijai. Kā liecina Ilzes Šķipsnas un Sallijas Salminenā analizēti romāni – „Aiz septītā tilta” (1965) un „Kājas zemes dubļos” (1961), autobiogrāfiskums turpina skart sievietes un rakstīšanas/mākslinieciskās un sociālās izpausmes problemātiku, sievietes patības izpausmes ar piedzīvotās ideoloģijas kritiku un atgrūšanos no pagātnes. Trimdas literārajā materiālā piederības telpai meklējumi izpaužas ar atmiņu koncepta sadalījumu racionālajās (jeb tādās, kuras ir pieņemtas un pielāgojamas eksistencei svešatnē) un atmiņās, kuras pauž rakstnieču pašreferenci par reālo etnisko, kulturālo un telpisko piederību. Pēdējās autobiogrāfiskuma izpausmes mērķis ir uzturēt iztēloto kulturālo un pārļaicīgo saikni ar etnisko dzimteni, un tādējādi uzturēt piedzīvotās pieredzes unikalitāti.

12. XX gs septiņdesmitajos-astoņdesmitajos gados notiek pakāpeniska novēršanās no sieviešu autobiogrāfiskās pieredzes saistības vienīgi ar autobiogrāfijai radniecīgu vai savstarpēji papildinošo žanru – audzināšanas romānu – un teksti pauž rakstnieces patības neatkarīgo, individuālā kontekstā esošo pieredzi un atmiņu klāstu. Rakstīšanas process vairs nesaistās ar apjomīgo darbu radīšanu – lai izpaust attieksmi pret pagātņi, ir iespējams izmantot arī īsprozas žanrus (Liksomā krājums), vai sieviešu „māksliniecisko noslēgtību” turpinošo dienasgrāmatu un vēstuļu žanru (Ezera). Autobiogrāfijas uzdevums – radīt priekšstatu par dzīves gājumu (tātad, autorību reprezentējošo naratīvu) – tiek aizstāts ar pārdomām par ideoloģijas ietekmi sieviešu autorības rašanā. Būtisks šķiet tas aspekts, ka apzināta novēršanās no šī uzdevuma piepildīšanas tekstā tika piedzīvota abās valstīs gandrīz vienlaicīgi – XX gs 70. gadu nogalē – 80. gadu sākumā un šķietami neskāra Latvijas un Somijas atšķirīgus ideoloģiskus priekšstatus. Par iemeslu autobiogrāfiskuma objekta pārmaiņām var uzskatīt sieviešu literārās tradīcijas nostiprināšanos abās Baltijas jūras reģiona valstīs un radītā teksta vērtības apzināšanu pašas rakstnieces priekšstatos.

13. Noslēdzošais disertācijā aplūkots posms – XX gs deviņdesmitie gadi – liecina par literatūras procesa satuvināšanos izmantoto autobiogrāfiskuma elementu izpausmēm tekstos. Par vienojošo

aspektu kļūst sieviešu atmiņas padarīšana par pārlaicīgo vienību, kuras centrālo īpašību sastāda spēja apvienot vairākas sieviešu paaudzes un to izdzīvotās pieredzes vienotā naratīva, kura nolūks ir apjēgt vēsturiskās attīstības līnijas visā to daudzveidībā. Īpaša uzmanība individuālās un kolektīvās vēstures traktējumā ir rodama sociālās un kultūras atsvešinātības skaidrojumos, kādēļ par noteicošām īpašībām autobiogrāfiskuma izpausmei kļūst sievišķā atveide ar sociāli un kulturāli nosacīto prizmu. Aplūkotajos Sisko Istanmeki un Gundegas Repšes romānos sievietes autobiogrāfiskās pieredzes lokalizācija ir izpausta ar pievēršanos etnisko minoritāšu nacionālajai vēsturei un individuālās identitātes veidoto robežu pārvarēšanai. Var teikt, ka subjektivitāte šajā laika posmā kļūst par noteicošo dzinējspēku autobiogrāfisko elementu un autobiogrāfiskuma „izšķaidīšanai” tekstos.

14. Audzināšanas motīvi un atmiņu retranslācija ikvienā no aplūkotajiem posmiem kļūst iespējama vien dzimtiskoti nosacīto Mātes-Meitas attiecību iespaidā. Tās kļūst par atsperes punktu kā sievietes, tā rakstnieces identitātes veidošanā, pieredzes salīdzināšanā un saglabāšanā. Jāatzīmē, ka laika gaitā kristalizējās arī Mātes-Meitas attiecību nianses – no izteikti ideālām, kurās meita „akli” seko mātes norādītajam sievietības tapšanas modelim, līdz pieredzes nesējas „aizmiršanas” un Mātes priekšstatu aizvietošanas ar jaunajiem, vienīgi Meitas identitāti skaidrojošiem priekšstatiem. Mātes-Meitas attiecības tiek veidotas vai kā spoguļidentitātes pārmantojums no vienas paaudzes nākamajā (pirms Otrā pasaules kara darbos), vai arī kā šī „spoguļa” sadrumstalošana Meitas apziņā un rīcībās (periods no septiņdesmitiem gadiem līdz XX gs nogalei).

15. Latvijas un Somijas sieviešu autobiogrāfisko formu un autobiogrāfiskuma izpausmes tekstos XX gs gaitā ir reaģējušās, pirmkārt, uz ideoloģijas pārmaiņām; otrkārt, uz identitātes redzējumu naratīva attīstībā; treškārt, uz autorības koncepta daudzlīmeņaino apjēgsmi un tās robežām. Neskatoties uz stabilā literārā procesa esamību un idejiskās, mākslinieciskās un kultūras pārmantojamības principa uzturēšanu, sieviešu atmiņas, pieredzes un sevis ierakstīšana kultūrā līdz XX gs otrajai pusei palika aizsegta ar nacionāli (un publiski) atzīto literatūru, kuras veidošanā iesaistījās pārsvarā vīrieši. Tieši autobiogrāfiskuma izpausmes, kuras skara intīmākas identitātes atklāsmes un pakāpeniski paaugstināja uzmanību pret sieviešu atmiņu klātesamības nepieciešamību, ļāva sieviešu literārajam procesam iegūt līdzvērtīgo (taču ne vienādo!) atpazīstamību literatūras procesā. Autobiogrāfiskās formas sniedza iespēju pamanīt vairāku gadsimtu sieviešu literāro procesu kopumā.

UNIVERSITY OF LATVIA
FACULTY OF HUMANITIES

MARIJA SEMJONOVA

**AUTOBIOGRAPHICITY AND ITS GENRE FORMS IN WOMEN'S PROSE
OF LATVIA AND FINLAND IN THE 20TH CENTURY**

SUMMARY OF DOCTORAL THESIS

Submitted for the degree of Doctor of Philology
Subdiscipline of Comparative Literature

Rīga, 2015

The doctoral thesis was carried out: at the Faculty of Humanities, University of Latvia, from 2011 to 2015. This work has been supported by the European Social Fund within the project „Support for Doctoral Studies at the University of Latvia” from 2011 to 2015 (No.2009/0138/1DP/1.1.2.1.2/09/IPIA/VIAA/004)

European Social Fund „Support for Doctoral Studies at the University of Latvia”. No. 2009/0138/1DP/1.1.2.1.2/09/IPIA/VIAA/004.

The thesis contains the introduction, 3 chapters, conclusions, reference list, and appendix. Form of the thesis: dissertation in philology, subfield of comparative literature.

Supervisor: *Dr. Philol.*, prof. **Irina Novikova** (University of Latvia)

Reviewers:

1. *Dr. Philol.* **Ausma Cimdiņa** (University of Latvia)
2. *Dr. Philol.* **Sandra Meškova** (University of Daugavpils)
3. *Dr. Philol.* **Eva Eglāja-Kristone** (Institute of Literature, Folklore, and Art of the University of Latvia)

The thesis will be defended at the public session of the Doctoral Committee of Literature, Folklore and Arts, the University of Latvia (Riga), at the Faculty of Humanities, Visvalža street 4a at 16:30 on the 22nd of December, 2015.

The thesis is available at the Library of the University of Latvia, Raina Blvd. 4.

The thesis is accepted for the commencement of the degree of Doctor of Philology in comparative literature on the 30th of June, 2015 by the Doctoral Committee of Literature, Folklore and Arts, University of Latvia.

Chairman of the Doctoral Committee _____ *Dr. Philol.* Ausma Cimdiņa

Secretary of the Doctoral Committee _____ *Dr. Philol.* Iveta Narodovska

ABSTRACT

The doctoral thesis “*Autobiographicity and its Genre Forms in Women’s Prose of Latvia and Finland in the 20th Century*” presents the results of the research on Latvian and Finnish women's autobiographical and semi-autobiographical texts. These texts, as part of the Baltic Sea region literature, are studied from a historico-comparative perspective within the frameworks of transnational and postcolonial research methodologies. Based on the theoretizations of the concept of autobiographicity, the doctoral thesis comparatively investigates its various manifestations and transformations in the history of women's memory writing in Latvia and Finland. The research also addresses the intersection of autobiographicity with such historical and cultural variables as gender, ethnicity, and social group in women’s texts as framed by transnational and regional trajectories. Comparative research on autobiographicity and the narrative ways in which it structures genre forms` of women’s autobiographical and memory writing is also informed by the postmodern discourses on subjectivity and gender, memory and subject formation. The analytical corpus of the thesis consists of 116 women’s works, and the argument is substantiated through analyses and close readings of 12 texts.

Keywords: autobiographicity, (post)colonial modernity, regionalism, subjectivity, gender and genre

GENERAL DESCRIPTION OF THE STUDY

The research goal and objectives

The **goal** of the doctoral thesis is:

to explore the concept of autobiographicity in the analysis of women's memory narratives in the 20th century Latvian and Finnish cultural contexts; to theorise the impact of colonial and postcolonial modernity on the national literary processes and women's literary traditions in the context of the Baltic Sea region.

The following **four enabling objectives** were set for the purposes of this aim:

1. to explore and theorise on autobiographicity with regard to genre forms of women's memory writing women's prose in a historical comparative perspective (from the Enlightenment to the end of the 20th century); to contextualise and compare the narrative ways in which feminine subjectivity was shaped in different genre forms of autobiographicity;
2. to argue about the ways in which feminine subjectivity was being formed in the North-European colonial and postcolonial contexts of modern relations of power and gender; to compare historical and contextual aspects in Latvian and Finnish women's participation in the shaping of national literature;
3. to manifest a historical diversity of women's memory discourse and writing in the Latvian and Finnish contexts of literary and cultural processes on a comparative basis;
4. to explore gender and genre interaction in memory writing; to argue about the ways in which autobiographical discourses participated in the structuring of women's subjectivity in the (post)colonial cultural modernity.

Research field and sources

The present thesis is tailored for the needs of the textual, contextual and critical analysis of women's prose texts to identify the autobiographical elements or the manifestations of autobiographicity in the same. The thesis offers a twofold historical comparative analysis of women's prose texts. The diachronic part of the analysis is applied to the corpus of texts from the 18th century till the end of the 20th century and the first five years of the 21st century. This comparative research deals with the selected 103 literary sources (41 items reflecting Finnish literary experience and 62 – Latvian). The synchronic-comparative analysis is applied to 12 contemporary Latvian and Finnish women's prose texts which to manifest the ways in which autobiographicity was shaped in different narrative forms of women's texts, within specific historical and ideological contexts of the 20th century. For the evolvement of autobiographicity, the impact and reflection of those in the selected literary texts. Each of the comparative analyses is presented as a separate chapter.

Theoretical perspectives:

The theoretical perspectives of the thesis are drawn from a range of contemporary critical theories/ approaches to the analysis of literary production. The research is also informed by postcolonial comparative literary studies and feminist literary criticism. The research manifests how the selected approaches address the question of genre forms related to autobiographicity,

their cultural ideologies and narrative transformations . The decision to opt for postcolonial and feminist comparative methodology is justified by the fact that the research object, i.e. women's autobiographical and semi-autobiographical prose, was traditionally framed as marginal to the development of national literature up to the first twenty years of the 20th century. These methodologies provide an opportunity to tackle the issue of the ways in which literary canon, literary value discourses and genre traditions have been shaped through an interaction of such variables as gender, ethnicity or social belonging. Another theoretical aspect of the research is represented by the major findings of the transnational turn in literary studies and their applicability for the purposes of literary analysis of women's prose as well as the understanding of the central concepts, namely that of autobiographicity, autobiography and autobiographical writing. The transnational turn provides for the insight into women's more complex cultural identification and positioning by exploring women's writing across the delimitations of literary national traditions. Literature in a transnational historical perspective can offer significant and valuable insights into the ways in which women's experiences in the specific regional contexts of European modernity reflected women's concerns with how cultural and national values generated in different periods of national and regional history have been interpellating modern ideas of national femininity. The transnational perspective into literary studies becomes particularly complex and significant for the nation-building period in Latvia and Finland during the shift of the nations from differently framed regimes of coloniality to political independence. It also allows for comparative analysis of women's texts, either at home or in exile, in the period after the World War II, when after the Soviet annexation of the Baltic littoral the two national projects and the related ideologies of literature and gender found themselves within the antagonist projects of capitalist and socialist modernity. The text were selected and discussed, with regard to the national literary canon formation and its historical development in both countries.

The structure and scope of the thesis

The thesis contains 220 pages followed by the bibliography list, which includes total 370 entries. It includes an introduction, three chapters with the respective subchapters and conclusions. The thesis is accompanied by two appendices, which provide information about the scientific approbation of the research conducted from 2011 to 2015 as well as plot synopses of untranslated and rarely published Finnish women's literary works.

The first chapter provides an overview of the methodology, key concepts and analytical frameworks used in the research. It addresses the so-called 'transnational turn' in the comparative analysis and discourses on autobiographicity in genre theories.. The chapter defines and explains the concepts of *autobiographicity*, *autobiography*, *autobiographical genre forms* and the ways in which these concepts differ from each other. The chapter deliberates the links of these concepts with the evolvement of woman's modern identity with its ontological and epistemological discourses. The concepts are discussed in relation with women's memory writings in the Finnish and Latvian cultural and political contexts of the 20th c. The selected methodologies, used for the historical and comparative argument on gender, autobiographicity and autobiographical subject in Finnish and Latvian women's texts, are discussed in the final part of the first chapter.

The second chapter addresses women's autobiographical, semi-autobiographical, memory writings and their transformations. The chapter addresses the ways in which women's autobiographical consciousness and memory writings have been historically shaped in the cultural contexts of Finland and Latvia from the 17th to the early 21st century. The argument and textual critique are informed by transnational comparative approach to the national literary processes.

The third chapter focuses on the narrative analysis of women's texts written in the second half of the 20th-early 21st century. It argues about the construction of female autobiographical subject in a diversity of autobiographical and memory genre forms and their transformations. The analysis also manifests changes in the narrativization of autobiographicity in the texts with regard with women's gender, ethnic and social identification in the familial (mother-daughter), national and exile spaces. The chapter includes the discussion of the female corporeality in the inter-generational subjective experiences of memory transfer between women.

Scientific novelty of the research

The scientific novelty of the research lies, **firstly**, in the analytical use of the selected critical/theoretical approaches for the argument and conclusions about autobiographicity in Latvian and Finnish women's writing. The research aligns national women's literary heritages at the comparative regional-transnational level, from a comparative perspective, as well as genre and narrative levels. **Secondly**, the selected theoretical framework provides an opportunity to discuss the concept of women's autobiographicity through the comparative analysis of different texts and to illuminate its role for the literary process in both countries. The research allows to make an assumption about a significant cultural role of women writers in generating a variety of border strategies in their narratives, involving memory and subject-formation, and in invoking new forms of autobiographicity along the margins of power and edges of canon. **Thirdly**, the study examines the relationship between gender and genre for the autobiographical mode of writing in a historical and comparative perspective. This perspective helps to understand how genre conventions are transformed and understood in the traditions of autobiographical and memory writings when influenced by politically, socially and culturally situated women's experiences. The comparative-critical analysis here functions as a tool for the detection of the characteristics of women's literary self-representations in regional the perspective. **Fourthly**, the comparative analysis of women's prose can be seen as an attempt to locate an independent historical and social character of women's literary process from the venture point of transnational literary methodology. The latter factor also presupposes a potential attempt to critically and comparatively situate the shaping of literary value systems and canons of the two countries in the twentieth century. Moreover, the analysis of narrative modalities of autobiographicity in women's prose encourages to reassess the ways in which we approach national and regional literary histories, marginalizing a substantial role of women's autobiographical and memory writing in the literary constitution of national cultural space. The comparative analysis, the primary object of which is not the origin of a literary text, but the experience of women's memory and/ or space, provides a basis to explain the literary process as more complex and multilayered than purely artistic and specifically national gender-exclusive phenomenon.

Thus, the scientific novelty of the research lies in the appropriation of the comparative-regional analysis for women's prose texts that has not yet been done in modern Latvian scientific context. This approach provides for the discussion of equal gender experiences of women and men in national modern history, social system and cultural transfer of the past gendered experiences.

Approbation of the research

The major findings of the research are reflected in **11 publications** in periodicals and collections and **1 monograph**:

- 1. Semjonova M. (2015)** *Traumatic Corporeality in Sisko Istanmaki's Novel „Too Fat for Being a Butterfly” (1995) and Sofi Oksanen's „Stalin's Cows” (2002)* . From: Novikova, I., Kuharenoka, T; Orehovs, I. (eds). *Memory, Identity, Culture*. Riga: University of Latvia Press, 114-125
- 2. Semjonova M. (2015)** *Ķermeņa koncepts, tā nozīme un reprezentācija Somijas un Latvijas sieviešu prozā 1970-2001*. No: Burima, M.; Kačāne, I. (red) *Kompratīvistikas almanahs*. Zinātnisko rakstu krājums, Daugavpils: Saule, 2015, 219-237
- 3. Semjonova M. (2015)** *Robežu transformācijas koncepts Gundegas Repšes romānā „Sarkans” (1998)*. No: Kursīte J.; Radzobe S. (sast) Laipa. Zinātnisko rakstu krājums. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 110-123
- 4. Semjonova M. (2015)** *Vizmas Belševicas triloģija „Bille”: jaunās sievietības un padomju „relīģijas” cīņa*. No: Kalniņa I. (red., sast.) *Latviešu literatūra un reliģija: zinātnisko rakstu krājums*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 142-151
- 5. Semjonova M. (2014)** *Jaunā simbolisma meklējumu iezīmes Annas Sakses romānā „Pret kalnu”: daži novērojumi*. No: Vecgrāvis V. (sast.) *Latviešu un cittautu literatūra: no romantisma līdz modernismam: zinātnisko rakstu krājums*. Rīga: Rigdava. 95-100
- 6. Semjonova M. (2013)** *Autobiogrāfiskā „Es” konstruēšanas stratēģijas latviešu sieviešu modernajā prozā (Regīnas Ezeras teksta „Viss par sievieti un šis tas arī par vīrieti” (1976) pamatā)*. No: Hanovs, D.; Vērdiņš, K.; Jansone, I. (sast.) *Dzimtes konstruēšana*. Zinātnisko rakstu krājums. Rīga: LFMI, Avens un Partneri. 81-111
- 7. Semjonova M. (2013)** *Minna Kanta, Aspazija un Jevdokija Rostopčina: jauns laikmets literatūrā*. Zinātniskā publikācija. München: GRIN Verlag. 227 lpp. electronic version is available at:
http://www.grin.com/search?searchstring=marija+semjonova&publication_type=ebook&source_type=document%2Cexternal_book%2Cexternal_document, ISSN 978-3-656-51650-7
- 8. Semjonova M. (2012)** *Somu nacionālās mitoloģijas elementi kā miesiskuma performativitātes atspoguļojums Johannas Sinisalo romānā „Trollis jeb pirms saulrieta nav ļauts*. No: Pogodina S.; Vedela A. (sast.) *Littera scripta...* Jauno filologu rakstu krājums Nr 8. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 53-58
- 9. Семенова М. (2012)** *Гипертекст в современной женской литературе Финляндии и Латвии как ключевой фактор художественного транснационализма*. Из:

Белобратов А.В. (сост.) Проблемы модерна и постмодерна (Выпуск II). Сборник научных статей. Санкт-Петербург: XXI Век. 116-123

10. **Семенова М. (2012)** *Современная женская литература как культурная провокация: транснациональный аспект*. Из: Acta Humanitarica, Universitas Saulensis T 14. Siauliai: Siauliai Universitetas. 192-203. ISSN 1822-7309
11. **Semjonova M. (2011)** *Genesis of Romanticism and Realism in Women's Prose and Drama Narratives: Intercultural Aspect*. In: Karnups V.P. (sast.) Humanities and Social Sciences Latvia. Vol. 19. Issue 1 (Summer-Autumn, 2011). Riga: University of Latvia Press. 129-143
12. **Семенова М (2011)** *Символический образ и роль женщины в литературе и визуальном искусстве: создание нового культурного пространства между Европой и Россией*. In: Novikova I. (ed) Europe-Russia: Contexts, Discourses, Images. Riga: LEVIRA. 312-327

Conference Presentations

The findings related to the present research were presented at **21** foreign and Latvian conferences and seminars over a period from 2011 to 2015:

1. **Rīga** (Latvia) 29.09.2014-30.09.2014 international conference „The Changing Baltics: Cultures Within a Culture: the 10th International Conference of Baltic Literary Scholars”, report *Transcultural Spaces in Short Prose by Postmodern Latvian Woman Writers. Analysis of Inga Ābele's Short Novel „Graffiti of Hebe” („Hēbes grafiti) (1997)*.
2. **Rīga** (Latvia) 09.06.2014-21.06.2014 summer school „Transnational and Intersectional Methodologies in Gender Studies” Ph.D. research project presentation
3. **Tallina** (Estonia) 30.05.14-01.06.14 conference, 6th Annual Lotman Conference „BIOGRAPHIA SUB SPECIE SEMIOTICAE” report „*Woman's Body within the Autobiographical Spaces: Impact, Resistance or Agreement? The Case of Latvian Novel by Inga Abele “High Tide” (“Paisums”) (2008)*
4. **Tallina** (Estonia) 27.01.14- 01.02.14 Tallinn University, international winter school for PhD researchers „Absence, Presence, Distance: Ways of Seeing the Past” Ph.D. research project presentation
5. **Rīga** (Latvia) 22.11.13-23.11.13 University of Latvia, international conference „Mediji, dzimte un transformācija. Dzimtes identitātes veidošana” report „*Historical Genealogy of Women's Image in Finnish Poster Art in 1939-1943. Gender Biases or Regularities?*”
6. **Daugavpils** (Latvia) 14.11.13.-16.11.13 Daugavpils University, I International Comparativistics Congress „Cilvēks valodā, literatūrā, kultūrā” report „*Ķermeņa kocepts, tā nozīme un reprezentācija Somijas un Latvijas sieviešu prozā 1970-2001*”
7. **Joensū** (Finland) 02.06.13-15.06.13 University of Eastern Finland and Mekrijervi research centre, international intern seminar „Translocal Methodologies in Gender Studies”, Ph.D. research project presentation as well as the task to develop study materials for the research in gender studies (participation confirmation enclosed)
8. **Rīga** (Latvia) March, 2013 – University of Latvia 71. Conference, report *Jaunā simbolisma meklējumu iezīmes Annas Sakses romānā „Pret kalnu”*: daži novērojumi

- 9. Tartu** (Estonia) 04.02.13-08.02.13 Tartu University, international internship programme „Truth and Method: from Freedom to Values” (participation confirmation enclosed)
- 10. Rīga** (Latvia) 07.-08.12.12 University of Latvia, conference „Latviešu literatūra un reliģija”
Marija Semjonova „*Vizmas Belševicas trielōģijas „Bille”: jaunās sievietības un padomju „reliģijas” cīņa*”
- 11. Ljubljana** (Slovenia) 15.11.12-19.11.12, University of Ljubljana „The Other”
Marija Semjonova „*Two-Dimensional Women’s Body: the Concept of the Other in Women’s Postmodern Novel*”
- 12. Gdansk** (Poland) 18.09.12-22.09.12, Gdansk University „Solidarity, Memory and Identity”
Marija Semjonova „*The Concept of Historical Identity and Its Influence to the Genre in Women’s Postmodern Novel: the Case of Finnish Literary Experience*”
- 13. Helsinki** (Finland) 25.08.12-26.08.12, Helsinki University (HY) Helsinki Poetics Conference „Monster Poetry in the Age of Terror”
Marija Semjonova *Johanna Sinisalo’s Novel „The Hill-Man or Before the Sunrise is not Allowed” and the Construct of Postmodern Monsterhood: a Short Insight*, conference theses enclosed
- 14. Sanktpetersburg** (Russia) SPVU (СПБГУ) 28.03.12-30.03.12 **Мария Семенова** *Гипертекст в современной женской литературе Финляндии и Латвии как ключевой фактор художественного транснационализма*//Белобратов, А.В. (ред) Проблемы модерна и постмодерна (Выпуск II). – Санкт-Петербург: Издательство XXI Век, 2012. – 116-123 стр
- 15. Šiauliai** (Lithuania) 22.03.12-23.03.12 Šiauliai University Conference „The Region: Time, Space, People”
Мария Семенова *Современная женская литература как культурная провокация: транснациональный аспект*
- 16. Tallinn** (Estonia) Tallinn University 22.01.12-28.01.12, winter school „Gaze and Glance: Ways of Seeing in Culture”
Marija Semjonova *Urban Space in Women's Literature or How Themes, Genres and Heroes Coexist and Formulate Postmodern Perspective of the Time-Space. The Case of Baltic Sea Region's Countries*, available at: <http://gaze-and-glance.edu.ee/winterschool/programme/student-seminars/abstracts/#marija-semjonova>
- 17. Rīga** (Latvia) 02.12.11. University of Latvia conference „Latviešu literatūra un reliģija”
Marija Semjonova „*Zentas Mauriņas eseju krājums „Sirds mozaīka”: starp literatūru un reliģiju*”
- 18. Rīga** (Latvia) 10.11.11. University of Latvia conference „Littera Scripta...”
Marija Semjonova *Somu nacionālās mitolōģijas elementi kā miesiskuma performativitātes atspoguļojums Johannas Sinisalo romānā „Trollis” („Pirms saulrieta nav atļauts”)*
- 19. Tallina** (Estonia) Tallinn University 03.12.11-04.12.11 international seminar for doctoral students ”Phenomenology of Memory”
- 20. Tallina** (Estonia) 22.07.11-29.07.11. Tallinn University international summer school “Fears: Poetics and Practices”
Marija Semjonova *Visual Fears: Themes, Values and Prejudices*
- 21. Sanktpēterburga** (Russia) 04.04.11-09.04.11 SPVU **Мария Семенова** *Значение автобиографического жанра в женской литературе Финляндии середины 19 века и 20-х годов 20-го века. Компаративный анализ*, available at: http://philarts.spbu.ru/konferences/xiv-mezdunarodnaja-nauchnaya-konferencija-studentov-filologov/tezisy_XIV_konf - 6 часть (Финноугристика), 33 стр

SYNOPSIS OF THE DOCTORAL THESIS

Introduction

The introduction to the research delineates the analytical perspective by presenting the autobiography genre theory, feminist literary criticism, postcolonial studies and the transnational turn in literary studies. Besides, this part of the doctoral thesis defines the research object – the placement of Latvian and Finnish women's literature in cultural development at the turn of the 19th to 20th century and during the 20th century. The introduction identifies the aim of the research and enabling objectives as well as introduces the selected methodologies. This chapter sets the time-frame for the corpus of the research and introduces the range of autobiographical and semi-autobiographical texts that are analysed in the coming chapters. Introduction also holds the description of scientific novelty of the research.

CHAPTER I

The theoretical and methodological assumptions. Autobiographicity. Autobiographical genre forms.

The first chapter of the doctoral thesis provides an extensive and detailed insight into the genre and critical theories and the analysis of the major premises of the same as well as their implementation for the purposes of women's prose reading. The present chapter aims to shed light on the set analytical trajectories – the features of autobiographicity in Latvian and Finnish women's literature and multitude of forms of autobiography from contrastive perspective. The doctoral thesis alongside the study of historical variability in sub-discipline performs the contrastive analysis of regional identification. The chapter considers women's literature as an underexplored and underdescribed object of contrastive literary studies, as an "underbelly" of the literary process, the existence of which is suspected but ignored in writing up to the 60ies of the 20th century and development of feminist literary criticism idea. The subchapter particularly attends to the discussion of parallel existence of gender and genre categories and possible reflections of this intersection in prose texts as framed by historical and regional trajectories.

1.1. Autobiographicity, (post)colonial modernity: the gender perspective.

The given subchapter provides a general theoretical overview of interaction between gender and autobiography genre variations and possible reflections of the same in women's prose of the 20th century. The subchapter primarily focuses on the definition of the concept of "autobiographicity" and seeks to distinguish it from the concept of "autobiographical genre". The distinction is framed by three perspectives: philosophical, genre theory and feminist literary criticism. Each of the above introduced perspectives is represented by one subchapter of the first chapter.

Theoretical significance of the research lies in the deliberation of the concepts within the framework of the theories that have been approbated in Latvian academic space (feminist literary criticism, genre theory, and postcolonial criticism), as well as the elaboration of the theory by integrating less frequently used critical approaches, viz. the feminist approach to postcolonial criticism and the transnational turn in literary studies. The first concept explains the placement of female subject against changing historical background and the evolvement of

subjectivity in the reflections on [historical and political] experience. The second, by contrast, focuses on the deliberation of female subjectivity beyond national borders; it aims to show certain instability in nation=entity=space construct and expresses doubts as to its timeless character. These theories promote perception of autobiography and autobiographicity by allowing to trace historical and regional conditions that shape women's memory and experience. The philosophical deliberation of the concept is provided using the classic ontological perception of autobiographicity forming concept, namely that of memory, as a unifying category for context, writer's spirit and its contextualization, as well as the key determinant for life recording. Memories depending on *experience* and *subjective perception of experience* become the cause for diversity of autobiographicity expressions in women's texts.

Further, the doctoral thesis highlights the differences between the concepts of autobiography and autobiographicity. These differences, first, might be associated with the different treatment of the author's self-defining in text writing process (from the general observer and assessor in autobiography to the full exclusion of the real author in autobiographicity). Secondly, the distinction is complemented by the understanding of the author's self in the text. The autobiography genre presupposes the representation of the author's life as that of the eternal development, its most characteristic feature is continuity preservation for textual events. Autobiographicity depends on free will of the author and affects the "upper stratum" of the text, viz. subtle emotions, impressions and attitudes that do not describe author's reality, but rather explain the "double" stored in his consciousness. This feature of autobiographicity allows to view the concept in terms of classical ontology and link it to the individual's ability to transmit and confirm the actual existence in the text only at the moment when there is a clear understanding of the premises of the experienced events. Autobiographicity occurrence in the text becomes a written outcome or summary of these reasons.

The doctoral thesis proceeds to theorise the concepts of autobiography, autobiographical genre and autobiographicity alongside two trajectories, viz. postcolonial theory and feminist criticism. They are complicated by the transnational turn in literary studies and its attention to the subject construction in the circumstances where the link between the nation–state–space is shattered or undermined. The distinction between "autobiographicity" and "autobiography" is decided by the first distraction from the precise tracking of the author's life-line and promotion of artistic value in the depiction of daily occurrences. Autobiography concept, in its turn, is associated with the genre propensity to turn the historic lines of the author's life into art objects. Artistic value is substituted by the significance of everyday life. Autobiographicity turns to the imaginary history in order to create the true history while autobiography turns the history itself into artistic expression. Further, the concepts introduced in the headline of the given chapter are explained from four perspectives – genre theory (Irina Savkina (Ирина Савкина), David Duff, James Olney, George Gusdorf, Sidonie Smith, etc.), feminist literary criticism (Rita Felski, Emily Apter, Sandra Meškova) and postcolonial criticism (Anja Loomba, Homi Bhabha, Simon Gikandi, etc.) and framed by the transnational turn in literary studies.

The concept of autobiographicity, above the afore-described phenomena and processes, marks the modernity concept that is rooted in the Enlightenment and addresses the concentration of the world in individual experience and making it a source of well-established truths, into at least three different processes that are related to time and individual placement to diversify patterns of understanding. *Meaning, value and purpose* are the three fundamental issues that characterize past, present and future awareness of the individual [subject] involved with the narrative.

Autobiography writing, before the Enlightenment, follows certain pattern, a model where the addressee is the highest embodiment of spirituality – God and an opportunity to come closer to the fulfilment of his will through writing and to create oneself through the divine. Autobiography genre until the second half of the 19th century is characterized as the extension of the ideal picture of the world and existing system of values. The idea is rooted in the

Enlightenment belief of masculine subject's ability to form a narrative, which is based on "the writer's ego" (Gusdorf, 1980: 29). This assumption projects the gender hierarchy goal cultivated for several centuries – to present the masculine memory of the world and events as the source of absolute truth and the basis for perception mapping of future generations. This process, however, did not deny the creation of women's autobiographical and semi-autobiographical texts even before the idea of egalitarian society at the end of the 18th century and its spread in the 19th century. Women's relationships with the autobiography genre during the pre-national period are characterized as unrepresentative history extension. This meant the "transfer" of women's memory to secluded social circles and the exclusion of women's subjective reality presentation from an open dialogue with contemporary society. Until the beginning of the 19th century autobiography for women meant the development of such genres, as noble family memory books, memory preservation in oral forms during the meetings of public clubs.

Autobiographicity is initially explained in terms of classical ontology-based understanding of the individual memory capacity to identify and range events for individual world creation. Secondly, it is discussed as women's need to localize individual experience. This localization of women's texts shows in two ways: 1) as a category of female subjectivity conscious expression (travel descriptions religious memories, public club talks); 2) memory, characterized by the need for artificial conservation. The second category of expression may be illustrated by widows' autobiographies and memories books that were written not to represent women's experience, but with the intention to glorify the deceased husband's social and cultural greatness. These texts were intended to produce an impact on the narrative object (husband's life).

1.2. Comparative Analysis of Women's prose. Transnational turn and regional perspective.

This subchapter focuses on the advancements in comparative literary studies in the European common space starting with the Renaissance to the present day. The historic home of the selected period is justified by the desire to find the foundations for a long-term interest of the discipline in the Euro-centric interpretation of literature processes and define the reasons for the change after women's literature research starting point in the second half of the 20th century. Exploration of a literary text and the opportunity to be compared with the other written text range from the emphasis on author's social role and comparison of text internal potential (especially in the 18th-19th centuries, boom of European colonialism) to the emphasis on textual interdisciplinarity and integration of historically "forgotten" experience in contrastive analysis. The latter circumstance meant the beginning of public comparison of women's texts in European environment, which coincided with the boom in critical theories of the 60ies and 70ies of the 20th century. Hence, the generalized and idealized experience of European literature is succeeded by the interest to nuances in the literary heritage of historical and social "peripheries", thus allowing to remove boundaries, for instance, in the understanding of memory concept and approach the experience of historical and individual events through the eyes of gender and ethnically localized subject / observer.

The transnational turn in literary studies explains text construction premises in nationally monitored space, discusses the female subject's general characteristics and their possible origin. The transnational analysis means formation, preservation and transmission of such women's memories and experiences, which intersect with the author's national, ethnic and cultural origin and may be involved in the assessment of historical, political and social events of a wider geographical space. The transnational analysis is concerned with the influence of historical, political, etc. processes on identity formation outside the national borders, they are always a conjured category, which is maintained by power-holders of certain period. The basis of

autobiography and autobiographicity, i.e. individual memories, in this context are perceived as an individual consciousness existing outside the artificial boundaries. The transnational analysis turns to the regional analysis of literary processes and almost always presupposes contrastive aspect. (Jay 2010; Marcus 2004). The latter argument differentiates the transnational turn from comparative literary studies in their traditional ways, by which the world literatures are ranged against the cultural norms of Europe.

The manifestations of autobiographicity and self-awareness as well as autobiography writing motives and reasons in Latvian and Finnish case can be studied from regional perspective for two reasons. First, formation of female subject awareness in coloniality conditions (Latvia – from approx. 1721 to 1918; Finland – from the beginning of the 17th century to 1917 / 1918) meant the creation of the texts that seemingly intended to integrate with inspected and approved literary material. (Felski 1995; Loomba 2005). The regional perspective allows to consider Latvian and Finnish women's literary process as *legitimation or taking literary liberties with memory and remembering processes*. Secondly, it is a tool for the analysis of retransmission of women's past events with the emphasis on possibly shared (but different!) Latvian and Finnish memory response practices to the equivalent historical and cultural events (e.g., particularities of war memory recording, awareness of social structures in autobiographical text, etc.)

The contrastive analysis of the manifestations of interdisciplinary character of autobiography and autobiographicity provides for the opportunity to specify the diversity in women's experiences retransmission. They form the basis for both, the account of women's translocal literary processes, as well as allowing women 'otherness' to oppose the existent literary tradition

1.3 Understanding of autobiographicity in postcolonial feminist theory.

The postcolonial literary criticism and feminist postcolonial criticism turned to autobiography and autobiographicity with the problematisation of multilayered and conflicting localization of 'transmitter's' memories and experiences. The textual essence loses its qualifying and uppermost meaning, thus raising the question of its placing in time and culture (cultures). This meant that women's texts in Latvian and Finnish space until the beginning of the 20th century had to answer the question about the historic initiative behind the text as well as about the author's social origin and position (married, unmarried, widow, mother of many children, etc.) and what effect the text about *the past* may have on the future of literary texts and literature per se. The significance of the process is promoted with the strengthening of the idea of equal social and cultural opportunities at the beginning of the 20th century. For the women's autobiographical texts and autobiographicity expression that means seeking of the text rather than the author's locality in culture.

Autobiography and autobiographicity within the framework of postcolonial feminist criticism should focus on the definition of the common concepts of marginalized social, ethnic, gender and cultural groups rather than the author's individual experience and memory representation. Thus, women's memories and presence in the historical processes confirm the continuity and pave the way for the creation of literary tradition.

During the second half of the 20th century the women's autobiographical and semi-autobiographical prose witnesses a shift from the text creation act to the liberation of the role of textual narrator (or "autobiographical I"). This process allowed the memories and experience-based women's prose to be systematically defined. The feminist postcolonial model proposes to explain the experience of women's memories transmission as being in eternal artistic and political shade. This outlook essentially promoted the importance of subaltern voice by defining it as not only a politically oppressed position, but as a contextually situated oppressed subject's perspective on the events, their simultaneous [with the masculine subject] [co]experiencing.

Postcolonial literary criticism enables analytical perspectives to concentrate on the subject's voice and recognise it in the literary text; it is based on the determination of the functioning of the concept of "otherness" in national and transnational space, reasons of an individual's "inclusion" and "rejection", awareness of marginalized group identity (cultural and social), determination of its diversity depending on the model of experienced political and cultural relations (coloniality or postcoloniality). For the exploration and further advancement of women's autobiographical forms at the end of the 20th century this premise meant aligning of gender differentiated memory and contrasting it with masculine heritage, or the ability to *opt out of the concept of womanhood suited amnesia* (Apter, 1995: 90). Women's heritage thus becomes the object of cognition and demonstrates the presence of socially amorphous and gender constructed atmosphere, where the autobiographical genre forms equate with woman's sovereign identification through memories and its functioning in self created cultural discourse.

CHAPTER II

The historical development of Finnish and Latvian women's autobiographical and semi-autobiographical texts.

The chapter includes eight subchapters where women's autobiographical and semi-autobiographical texts or autobiographicity manifestations in other genre texts are compared within historical, political and social frame. The contextual analysis of text creation provides for a more in-depth understanding of women's memory and experience transmission and store causes, circumstances and consequences. Every period (from the 16th century until today) is addressed by the same research questions aimed at clarifying the text contextual basis. These are: a) Who created the text and what is the text author's social/ cultural background and/ or training at the time of writing the text? b) What was the target audience?; c) Where were the texts created and in what ways stored? (written VS oral autobiography, memories books or autobiographical elements, such as in travel descriptions of the 16th – 18th centuries) d) How did the texts integrate with the cultural landscape and what barriers existed for the public recognition? The chapter is divided into eight subchapters, each of which corresponds to one of the historical periods. The study focuses on autobiographies and semi-autobiographies created in Latvian and Finnish space starting with the end of the 16th century as well as the phenomenon of unwritten family and widows memories. The chapter considers as women, so men written texts. Their affiliation with the genre is framed by three trajectories. Firstly, these are the authors' defined autobiographies; secondly, the definition found in the history of literature (e.g., Schoolfied 1998; Hausmanis 2001; Nevala 1989; Laitinen 1997); thirdly, the assumptions found in the memoirs of the authors' contemporaries regarding the use of autobiography elements (e.g., Dombrovskis 1994; Lasmanis 1986; Mauriņa 1996, etc.).

2.1 16th – 18th century. Religion, gender and autobiographicity.

The first phase (up to approx. the end of the 18th century) is characterized by colonial policy and strict adherence to gender hierarchy. The essence of autobiography was associated with: a) written confirmation of contemporary power redistribution; b) social limitations of written text due to the absence of stable language; c) the fashioning of written memories into shared pre-national self-awareness. The 18th century initiates the project of common national consciousness. Women's autobiographies and semi-autobiographies existed in closed social groups (families or religious communities). Some of those are not definable nowadays because

they existed only in oral form or as recounted memories. Special place in the formation of Latvian and Finnish cultural identity and development of the autobiography was marked by common (public) autobiography phenomenon which the contemporary clergy (Finland – Bishop Agrikola contributions) or educated immigrants (Garlieb Merkel in Latvia) were entrusted with.

2.2. The end of the 18th century – mid 19th century. Women's memory as social difference.

At the end of the 18th and the mid 19th century autobiographies and semi-autobiographies are characterized by a close link with the description of national origin. To remember the past meant to create a part of collectively recognized narrative. Although the literary process as an independent cultural entity did not yet exist and thematic and generic multi-facetness and sporadicity were typical of published texts, the first 30 years of the 19th century forge modernity conviction of indestructibility of nation-state-language (and state borders) unity. The evolvement of autobiography in both countries was influenced by the following aspects: 1) book publishing and literary process stabilization; 2) European denominational decomposition into three branches; 3) promotion of public education and the first fruits of Enlightenment ideas; 4) introduction of the citizenship concept (the Enlightenment result). Women's autobiographies and semi-autobiographies became easier recognizable. They changed the narrative object and described women's own lives. Women's texts show that written source confirms the existence of diversity. The period marks also the beginning of the autobiography fracture. At the end of the 18th century women's memories are characterised by travel writing genre. It helped to define women's memories of the space, as well as to identify spatial affiliation and its diversity. The period is characterized by three tendencies in autobiographical genre and its elements: 1) genre stabilization; 2) genre complication and ramification; 3) the fundamental feature of the genre – attention to individual memories – served as a link, as a dialogue between the different ethnicities / nations.

2.3 The beginning of the 19th century – mid 19th century. Nation-building and autobiographicity genre spaces.

The subchapter deals with the interaction between nation-building and the genre of autobiography and autobiographicity. The first half of the 19th century in both countries is the time when a stable conception of the spatial, national and ethnic affiliation is being set. Women's autobiographies and autobiographicity gradually become a tool of the representation of public ethnically and nationally complex nature. The genre of travel writing gained the highest importance during the considered period. It is much determined by the cultures following modernity principle – to create a picture of the world, exploring it. During this period women's texts (e.g., Finland-Swedish author Sara Wacklin's travelling descriptions of Oulu region) show an interest in space change. General description of events is succeeded by the space as a cause and a storage of women's memories.

2.4. The mid 19th century – first decade of the 20th century. The impact of women's authorship and colonial relations on national memory formation.

The period is characterized by the escalation of the role of the autobiography author. Individual experience and its reflection in the text becomes a model for the formation of national consciousness. Women's autobiographies are based on the description of personal experience, not the glorification of masculine subject. The role of autobiographies in the given period is to create a rational conception of the social changes and significance of national consciousness. National consciousness in both literary experiences is acknowledged by means of national space.

Thus, the Finnish women's autobiographies at the end of the 19th century are largely influenced by Aleksis Kivi's (1834-1872) novel "Seven Brothers" (1870), which describes the ideal "Finnish" space. Folklore is yet another source of the conception of legitimate for public and individual memory creation. The 80ies of the 19th century in Latvia and Finland show respect for cultural diversity. This period contributed to the permanence in understanding of the conditions of individual consciousness formation. Women's autobiography at the end of the 19th century, developed in opposition to the dominant linguistic policy. In Latvia and in Finland it is the Russian Empire project of Russification (approx. from the 70ies of the 19th century to the end of the 19th century). Women could write autobiographies or include autobiographical elements thanks to a new social phenomenon – literary and political meetings or circles of intellectuals. This stage marks a significant difference between women's autobiographies and semi-autobiographies in terms of public visibility. In Latvia women's texts continued to function in the status of suppressed literature. In Finland, women's autobiographies are scrutinised for historical roots with space and society. Hidden autobiographies here function as the affirmation of ethnic belonging or the reason for exclusion.

2.5. 1910-1940. Bildungsroman elements: transition to post-colonial spatiality and temporality.

The beginning of the 20th century in Latvia and Finland meant the abandonment of plot conditionality in women's autobiographies and autobiographicity. It has allowed to include any memory in narrative, obscuring it behind the characters' characters or actions. At the same time it is a period during which the role of autobiographicity is escalated, complicating the understanding of autobiography genre. In Finland the period is also characterized by less restricted narrative: the text does not necessarily follow each step of the author's life, it suffices to provide an insight or allow readers to think about the coincidences between the author's and the character's lives⁴. Latvia, to the end of the thirties of the 20th century, cherishes the tendency to follow classical pattern in autobiography writing and combine author's and character's narrative⁵. The unifying phenomenon found in Latvian and Finnish women autobiographies is the need for female subject's education (social, cultural, political, ethnic) and multiple, frequentative comprehension. This is the stage when the conception of women Bildungsroman development principles and its elements inclusion into other genres was formed. The coalescence of autobiographies and autobiographicity with education elements directly at the beginning of the 20th century and the first years of independence (in both countries - starting with the 1917/1918) acquires political implications. It is a way to acknowledge the existence of women in new postcolonial relationship models. It is also a tool to question women's artistic and social position. Educational elements in women's texts helped to nationalize public past and create new historical consciousness. Women's autobiographies largely influenced the context properties – mass emigration in the history of Latvia and Finland in the 20-30ies of the 20th century and the war for the preservation of national identity in Finland during the Winter War (1939-1940).

2.6. 1940 – 1950. World transformation and political trajectories of autobiographicity: from the cult of personality to escapism.

The time period introduced in this subchapter is characterised considering the Soviet and German ideology impact on literary work. Women's autobiographies and autobiographicity were

⁴ For instance, L. Onerva's novel „Mirdja” (1908) or Maria Jotunin's story collection „A Girl in the rose garden” (1927)

⁵ For instance, Aspazija's duology „Blue sky” (1924); „Golden clouds” (1928) and Anna Brigadere's trilogy „God, nature, work” (1926-1933)

influenced by at least two factors: 1. awareness of World War II and its heritage through first-hand experience; 2. functioning of autobiographical subjectivity as framed by political ideology. Seemingly contradictory reasons for autobiography creation lead to the recording of more acute and to the general public familiar memories thus turning autobiography into a supporter of newly established ideology. (Flynn, Schweickart, 1986). Period in both cultures is characterized by: a) autobiographical subjectivity (individual evaluation of the events) retention under the ideologically correct message; b) formation of women's autobiographical voice (Smith, Watson, 2010) with ideological discourse repetition; c) almost total lack of autobiography in national contexts during World War II and the succeeding five years. Dominance of autobiographicity and autobiographical elements. d) flourishing of deportation (exile) autobiography. An essential feature is mythologisation of ideology through the medium of autobiography. Autobiographicity in Finland of the post-war period is characterized by a recourse to imaginary space creation, the so-called "getaway" literature or escapism dominance.

Latvian exile autobiographies at the end of 1940-1950.

Further, the focus is on Latvian first and second wave emigration/ exile autobiographies and autobiographicity manifestations. Memory recordings and comprehension of past events in nationally and ethnically alienated space help to maintain perceptions of the country of origin as among emigrants, so their descendants. Latvia experienced a serious polarization of memory – it was divided into local and exile. Particularly significant autobiographical text locales are the German refugee camps and first years of US exile. Exile autobiographies and autobiographicity generally are described as consolidation of abandoned and acquired cultural codes, mutual translation. Autobiography of this period largely aims to give an idea of the national culture and its *differences* with the newly acquired. Women's autobiographies switched from writing for the confirmation of *female otherness* to the awareness of the common alienation of Latvian community.

Memory recordings by exiles in Germany (e.g., texts by Zenta Mauriņa and Agate Nesaule) are a way to show a new subject. The task of the modern subject is to define the objective world impact on the subject (I. Kant's assumption). This idea evolved into the narrative concept of eternal cultural and national displacement in German exile autobiographies. Objective world in exile is only an impetus for capturing memories; its role in the making of female self is more acute, more aggressive than in the local [national] space.

US women exile autobiographies are characterized by a memory restoration attempt. This group is also marked by reluctance to accurately follow experienced memories, but rather to scatter those across the narrative. Another characteristic feature is textual dominance of the present, anchoring with US realities (e.g., Konstance Miķelsone, Aīda Niedre).

2.7 1950-1970. Exile memories: autobiographicity and gender.

Autobiography and autobiographicity are marked by two lines of development in the mid and the seventies of the 20th century: 1. narratives only partially disclosed memories. They were carefully selected. 2. autobiographical subjectivity greater dependence on external influences of the modern world (street culture phenomenon in Finland, media "influx" in autobiography). This trend questioned frequent "co-actor" of autobiography and autobiographicity – educational principle. The reader has to choose himself, which of the author's memories are reliable. The subchapter deals with various political and social paradigms – Soviet Latvia and Independent Finland experience. Women's autobiographical texts and the use of autobiographicity in prose works of this period persisted in the status of artistic opposite.

Literary processes are identified as different recording and retention textual practices of a modern subject. While Latvian literature of 1950-1970 would rather be associated with the consolidation of a number of ethnic practices into a single literary process, the Finnish autobiographical prose of this period is marked by either a lack of memory (up to the early

1960ies sporadic nature of autobiography), or memory replacement by incorporating modern realia.

Latvian exiles' autobiographies and autobiographical elements proceed with the formation of special conceptual edge. Unlike the first wave of emigration, these autobiographies are internally-oriented; they are intended rather for memory encoding than the author's self-revelation. (Ilze Šķipsna, etc.)

The end of the period in both countries is characterized by attention to the female body and corporeality manifestations of autobiographical prose. A new phenomenon is self-defined manifestations in autobiography and autobiographicity.

2.8 Shattering the boundaries of women memories: 1980-1990.

The manifestations of autobiography and autobiographicity in the 80ies of the 20th century in Latvia and Finland are characterized by the tendency to explain politically problematic moments of the past, to inform readers about literature drawing a veil over certain episodes. Latvian women's autobiographies and texts with autobiographical elements (e.g. Regina Ezera (1984) "writer's confession" in the novel "Treason") demonstrate a tendency to to associate woman's authorship with memories preservation incentive. Finnish women's autobiographical prose is characterized by the impact so-called "street culture" and "advertising literature" left on memory explorations. In both cultures, women's memory is combined with corporeality, its cultural codification.

The author's role quest and memory as narration reason characterise the autobiographies of the nineties. At the same time women's texts are conscious of the impossibility of author concept because of the absence of stable literary tradition. Women's texts continue to reflect on the outcomes of World War II and rewrite those into contemporary texts. Time dimension is frequently neglected (e.g. Sisko Istanmeki's novel "Too fat to be a butterfly" (1995)). The question of a woman's ethnicity is at the heart of autobiography. Ethnic complications (Finnish/Estonian origin, for example) become the basis for new comprehension of memory and experience. The reversible recording of educational elements in the text becomes an innovation in the autobiography genre at the turn of the 20th to 21st century (e.g. Inga Abele's novel "High Tide" (2008)).

CHAPTER III

Comparative Analysis of autobiographicity in Latvian and Finnish women's prose of the 20th century.

The third chapter is structured in three subchapters, each of which deals with the historical period from the he first decade of the 20th century to the end of the nineties of the 20th century. The chapter holds contextual and textual analysis of 12 women's prose texts. Its aim is to show fusion of autobiography, autobiographicity and educational elements and impact on the recording of women's memories and experiences.

3.1. Coloniality, women's emancipation and nation building. Women's Development Novel and autobiographicity. (1908-1933)

The subchapter analyses four women's prose texts – L. Onerva's novel "Mirdja" (1908); Aspazija's duology "Blue sky" (1924), "Golden Clouds" (1928); Maria Jotunin's story collection

"A girl in the rose garden" ("Tyttö ruusutarhassa") (1927) and Anna Brigadere's trilogy "God, nature, work" (1926-1933). The focus is on educational elements (or Bildungsroman elements) functioning in the texts, the degree of their recognition and importance in the light of colonial and early post-colonial political and social system.

The texts are given two-stage consideration – before the declaration of independence in 1917/ 1918 and after it. The first phase texts are characterized by the characters seclusion in memories, making those the future life premise. L. Onerva's novel shows the fragmented women's subjectivity. At the same time the text underlines the protagonist's self-made reality. The character's biography only partly coincides with the author's experience. It is contextually conditional and exists independently of the writer's and character's choice. The novel combines autofiction and bildungsroman elements. Educational principle is transmitted in mother-daughter changing relationship.

Aspazija's duology centres around female education. It is based on tracking mother's verities. At the same time the text has a serious contextual layering – Latvian political and social life observations in the second half of the 19th century. The latter element makes it possible to range this work as awareness of postcoloniality in women's prose. Juxtaposing of Aspazija's and L. Onerva's texts sets the analytical axis of the first period (until independence).

Autobiographicity in Maria Jotunin's story collection is viewed in relation to the specifics of story genre. Memories and experiences related to the author's life are divided into tiny narratives. Each of them forms a part of the writer's experience landscape when Jotunin has not yet come into the spotlight and got public recognition. Marriage theme here is combined with the principle of female education. The difference from the previously written women's prose lies in the denial of the social importance of marriage.

Anna Brigadere's trilogy is aligned with Maria Jotunin's texts. Brigadere's novel also particularly attends to female upbringing with the social institutions, including the church and the marriage. Historical context of the novel becomes a part of the national self-identification, a determinant in own/ other dichotomy. Memories in the novel point to the author's prototype – Annele – not being ready for female socialization, her desire to change it or ignore. (Hartung, 2011; Hirsch-Gottfried, 1976) Women's identity formation by questioning the local authority and social hierarchy becomes of major importance in the novel. Female social functioning is "supervised" by mother and grandmother. Their parenting practices in the text are recorded after being actually experienced and considered. Unlike other texts of this period, Brigadere's trilogy highlights boundaries of national space and the recent historical past.

3.2. Autobiographicity recording experience in 1947 – 1965. Limits of women memory and gender / ethnicity: contemporary reading.

The subchapter is dedicated to the post-war period, which appears to be characterised as by pursuing of strict ideological frame (Latvia experienced socialist realism), so by turning past events into the reality determinants (Latvian exiles and Finland Swedish postwar texts). Autobiographicity in this period results from the separation of individual existence from ideology and general political atmosphere. *To transmit* memory means to *transform* attitudes towards the past.

The subchapter considers four women's prose texts – Anna Sakse's novel "Up the mountain" (1948), Maila Talvio's memoir "Mittens and flowers" (1947) ("Rukkaset ja kukkaset"); Ilze Šķipsna's novel "Beyond the seventh Bridge" (1965) and Sally Salminen's novel "Feet in earth mud" (1961) ("Jäljet maan mullassa"). Here, too, the texts are divided into two subgroups: 1. Texts which were created in the national context and which focus on the belonging of war memories to the other ideological context (Sakse's and Talvio's texts); 2. Texts in which

similar war experience is considered outside the national context (Šķipsna's and Salminen's novels).

First sub-group texts have two unifying elements: a). Individual memory concept is adapted to the ideological myths of the collective understanding of the past (Добренко, 2007) This trend apparently denies the discussion of autobiographicity in women's texts, but it remains "locked" in the female perspectives on war events and female characters experiences. b). Autobiographicity in texts is maintained in the representation of mother-daughter relationship. As in Sakse's so in Talvio's texts the mother image remains definitive for the ideal behaviour of the future woman. Unlike the beginning of the 20th century, when these relations often coalesce with educational elements, here the representation of relations is a source and offset for social and ethnic resistance.

The second sub-group texts are characterized by less restricted understanding of the past, it is determined by the author's personal choice. Autobiographicity in exile is concerned with the preservation of native space in the narrative. Another major difference is that the memory recording was intended to determine *the cause of alienation*. Šķipsna's and Salminena's texts use ethnicity as a tool to explain cultural inequality. The womanhood itself and its socially and culturally *different backgrounds become a* defining category for the preservation of exile memories. The reason for women's exile autobiographicity is the selection process of gender conventional memories, defining of its boundaries and revaluation of origin culture. (Skultans, 2005; Kõresaar, Lauk, Kuutma, 2009)

3.3 Memory, body and authorship: autobiographicity in 1980-1990.

This subchapter deals with women's prose development process at the end of the 20th century. For the purposes of the detailed analysis four texts from the period 1984-1998 are selected, viz. Regina Ezera's novel "Treason" (1984); Roza Liksom's story collection "Paradises of the Empty road" (1989) ("Tyhjän tien paratiisit"); Gundega Repše's novel "Red" (1998) and Sisko Istanmäki's novel "Too fat to be a butterfly" (1995) ("Liian Paksu perhoseksi").

By the end of the 20th century women's literary voice has been heard and identified in both cultural spaces, but the memories and the actions did not lose the role of "lost in narrative" (Nevala, 1989, 569). The analysis of women's autobiographicity of the eighties reveals three conceptually equivalent points: 1. women's authorship, its individual identification and experience is understood as the ideal of women writings. Autobiographicity, in turn, helps to reveal the authorship internal reasons (more often – the search for inspiration sources in the familiar space and its visualization). Autobiographicity in the period from 1970 to the end of 1980 evolves as the recording of *memories about creative process*. 2. The understanding of authorship in Ezera's un Liksom's texts develops in two dimensions: a). Authorship as a complete substitute of other women's social and gender roles (mother, daughter, housewife) complete substitute (Ezera); b). Revised understanding of female identity, writing as a conscious basis for the future of women's prose (Liksom). Social or cultural denial is based on the authors' desire to create literary continuity, to carry on a conversation about women's literary tradition. 3. The question of ethnicity and national belonging continues to interact with the autobiographicity in Liksom's and Ezera's texts. The texts are set in expressively national space marked by the locality manifestations.

The doctoral thesis concludes by focusing on autobiographicity in the women's prose of the 90ies of the 20th century. This decade is represented by the novels of two authors – Gundega Repše and Sisko Istanmeki. The period typically opposes the description of women's memory boundaries and boundaries transformation. Autobiographicity of the novels evolves around the memories of historical ethnic diversity, the explanations of the reasons. The idea of ethnic belonging and boundaries is replaced by the idea of the moving, changing subject's attitude towards ethnicity. The literary text of the nineties serves as a tool to highlight the complexities of

the past. These texts target comprehension of the women experiences of the recent past [not]recorded in literary texts.

CONCLUSIONS

1. The research into autobiographical narratives should clearly define and differentiate three concepts, viz. *autobiography*, *autobiographical* and *autobiographicity*. The conceptual essence within the framework of the present research is largely determined by the interpretation of text creators' social, cultural, ethnic and gender belonging and its possible representation in prose texts. The present research appropriates the first concept in terms of strict observation of the formal requirements of the genre, which are rooted in pre-modernity, i.e. IV – V century AD and the convergence principle of approximation of transcendental nature of text creator to God through the written word as introduced by Saint Augustine (354-430). The concept of "autobiographical" was formed during the period when the literary process experienced the first impact of the modernity - interaction of weakly controlled cultures and hybridization of literary genres starting at about the time of the Enlightenment literature. The third concept - "autobiographicity" - does not characterize the formal expression of the text, but enclosed impressions, memories, experiences, attitudes, which find their continuation in the author's life. Autobiographicity rests on the belief in the writer's ability to combine ontological (general, identity not-disclosing or hardly characterising) and the transcendental knowledge of the world and their presence in it.

2. The regional-comparative analysis of women's autobiographical and semi-autobiographical texts suggests multilayeredness in literary process of Latvia and Finland during the period of the Enlightenment (such as memories books, travel descriptions, letters and diaries) to the end of the 20th century. Text generic and interpretive complexity is set by: a) undisclosed status of the writer in the literary process, why women were forced to keep the material that represented memories and experiences of one family, kin or religious community (e.g. Herrnhut congregation) in written or oral form. b) generic belonging of created material is always associated with women political exclusion and 'otherness' awareness and willingness to transfer it to written text. c) women always associate self-creation through the text with the questioning of contemporary and historical context that is reflected in the selection of memories and experiences and, using Sidonie Smith's and Julia Watson's concept, in careful treatment of intersubjective act in autobiography. To create *a history about themselves* meant and means to create *their own history* with the new context, women behaviour patterns and reversed comprehension of female representation.

3. The historical, national and intercultural juxtaposition of women's autobiographical and semi-autobiographical prose in two Baltic Sea region countries allowed to draw relevant conclusions as to the dominant genre forms in the course of the twentieth century. The author of the doctoral thesis attributes it to, first, feminine identity [re]construction with genre-specific attention to the representation of individual and national experience for what reason the written text began to gain the equivalent role in literary processes of both countries. Second, the elements of autobiography and autobiographicity manifestations in women's texts would refer to the facts of unwelcome past (as a detailed description of the war, women's inability to participate in history and social formative events due to lack of education, etc.) that made literary process more

comprehensive and thematically complex. Third, the regional perspective allows to draw conclusions as to women equal past experiencing in terms of social and ethnic inclusion.

4. The analysis of 20th century women's autobiographical and semi-autobiographical texts indicates that this genre borders with that of the educational novel (Bildungsroman) by representing the evolvement of equal (but not similar!) woman identity in historically different contexts. The retention of the educational principle did not deny variations depending on the ideological and historical interpretation and understanding of the collective identity in each particular period. To display the social and cultural properties of the upbringing of the autobiographical voice and dependence on cultural codes, twelve women's texts were divided according to their historical onset, i.e. the time of publication.

5. Autobiographicity expression is greatly affected by women's social sex – gender – and the desire to make the often traumatic and unheard experience into example to be followed by the following generations of women. It should be noted that to facilitate women's memories recognition as in Latvia, so in Finland women's literary "voices" were trimmed either by some ideological conviction (Maria Jotunin's links with Finnish art movement "Tulenkantajat" / "Fire carriers") or active political and social activities and the involvement in open public discussions about the role of women in the formation of literary text and the value system (Aspazija, Regina Ezera, Roza Liksom).

6. The 20th century autobiographical and semi-autobiographical texts in women's experience can be considered as more objective historical and cultural events as well as in terms of political changes in the assessment of their earlier refusal to join in the process of development and comprehension. In other words, thanks to the dominant critical stance as regards the contextualisation of woman and femininity, which took place in the 20ies of the 20th century as well as the 90ies of the same century, the literary process could evaluate seemingly known circumstances, parenting practices and events from a "secluded" and "othered" perspective. Here it should be noted that feminist literary criticism tendency to include women voices in the literary canon or create a new one does not coincide with the writer's own self-defined role in the development of identity unveiling or exposing narratives. To write/ create oneself does not mean adapting the existing system of values, or creating women's literature history, it would rather mean relations and links between the writer and the written word, the "soulification" of the word with experiences and memories.

7. Autobiographicity trends have a strong bond with the historical and political changes that affect the representation of female experience and forms of its understanding. Thus, autobiographicity in each of the six faceted periods has different attitudes and narrative strategies for the construction of women's identity – it varies from strict observation of memories and experiences retelling patterns (the first thirty years of the 20th century) to the denial of both concepts or replacement with a highly fictional narrative at the end of the 20th century.

8. The first period (the first and second decade of the 20th century, juxtaposition of Aspazija's and L. Onerva's creative heritage) is characterised by a bond between autobiographicity and writers definition of strong national [local] belonging, which is based on an apparent women's literature "classical" tendency to find the foundations of the independent attitude expression and event evaluation. National/ public recognition in Aspazija's and L. Onerva's works is aligned with the emancipation of experiences and memories.

9. Thus, political independence changed the idea of the "quality" of memories and experiences: from the 20ies of the 20th century, when both countries gained political independence, to create

an autobiography and to endow a text with some element/ detail of "autobiographical whiff" meant to convince the newly formed collective consciousness about the significance and relevance of the common past. To this end, women's autobiographical material of the second phase – the 20ies and 30ies of the 20th century⁶ – fuses generic manifestations of educational novel with autobiographical elements. To generate and transmit memory and experience meant to create a reliable and individual perceptions enriching narrative. It should be noted that the manifestations of women autobiographicity in this period should be subjected to contrastive analysis for the reason that both Latvian and Finnish women's texts gradually disclose the distinction between the attitude towards society and self-recording. In reality, it meant the realization of a double narrative, where one facet represented the impartial observation of recent political changes (Brigadere's trilogy – Annele's attitudes towards the education system, Jotunin - character's observations of the marriage institution). The second facet was represented by defining and questioning characters' inner world boundaries and laws (Brigadere - Annele's relationship with her father as a "carrier of truth", Jotunin – characters' actions against marriage). Autobiographicity degree also depended on the diversity of this perspective: in the first case it is a chronicle-like narrative of the contemporary world, in the second – a principle close to confession and autobiographical revelation. The joint evaluation of the Latvian and Finnish literature, allows to form an opinion about women's social, cultural and historical significance in the first post-Empire years, when equality in women's education and life choices and free disposal of the individual developments of the past and their representations in the texts still remained a sore point.

10. The substantial conceptual variations in autobiographicity of women's texts are observed at the times of rapid changes in ideological situation. In both countries, this stage coincides with the 40ies and 50ies of the 20th century, or the highest point of strong Soviet and German ideology dissemination. With the transformation of collective and individual history into self-representations (or substitute reality), women's autobiographical and semi-autobiographical texts seemingly lost their primordial importance – to express oneself through text and to criticize the attitude towards women's participation in the creation of literature. Memory and experience at this stage become an additional ideological tool to understand the history and the nation. Despite the limitations of expression, Anna Sakse's and Mail Talvio's works hold signs of autobiographicity with the native space detailed characterization where the top layer continues to be build by ideologically "pure" language, themes, character types and denouement prediction.

11. Autobiographicity in women's prose works is rare in the time period from the first half of the Soviet period in Latvian and postwar "cultural depression" in Finland to the 70ies and 80ies of the 20th century; it is transferred to the lyrics genres. The other literary landscape is set by the literary process of the first and second generation exiles where to write an autobiography or include autobiographicity elements equalled the real restoration of national belonging. Ilze Šķipsna's and Sally Salminen's novels - "Beyond the seventh Bridge" (1965) and "Feet in earth mud" (1961), illustrate that autobiographicity continues to affect artistic and social expression of woman and writing dichotomy, woman's self expression by criticism of the experienced ideology and repulsion of the past. The quest for spacial belonging in literary material of exile manifested itself by the division of the memory concept into rational (or such which are accepted and customizable for displaced existence) and memories, which express the writer's self-reference as regards ethnic, cultural and spatial belonging. The latter manifestation of autobiographicity aims at maintaining the imagined cultural and timeless link with the ethnic homeland, and thus to maintain the uniqueness of the lived experiences.

⁶ Contrastive analysis of Anna Brigadere's un Maria Jotunin's texts, for more information see Chapter III subchapter 2.

12. The 70ies and 80ies of the 20th century witness a gradual distraction of women's autobiographical experience being related exclusively to the autobiography related or complementary genre – educational novels – and thus, the texts express writer's independent and contextually individual experience and memories. The writing process is no longer associated with voluminous texts – to disclose the attitude to the past, it is also possible to use story genres (Liksoma's collection) or the genre of diary or letters that continue the trend of women “artistic seclusion” (Ezera). The task of autobiography to create an idea of the life course (hence, a narrative representative of the authorship) is replaced by the reflection on the ideological impact on female authorship. It is worth noting that the deliberate distraction from the textual implementation of this task was experienced in both countries almost simultaneously – late 70ies – early 80ies of the 20th century and seem to have left Latvian and Finnish divergent ideological preconceptions untouched. The changes in autobiographicity object can be explained by the strengthening of women literary tradition in both countries of the Baltic Sea region and awareness of the created text value in the writer's own perceptions.

13. The final phase under analysis – the 90ies of the 20th century – suggests certain consolidation of literary process in terms of autobiographicity elements expression in the texts. The transformation of women's memories into a timeless unit whose central characteristics constitute the ability to combine multiple generations of women and their lived experiences into a single narrative that seeks to comprehend the historical development in all its diversity might be considered a unifying aspect. Particular attention to individual and collective history interpretation lies at the heart of social and cultural alienation explanations, thus foregrounding such autobiographicity expression as female portrayal with the help of socially and culturally conventional prism. The analysed novels by Sisko Istanmeki and Gundega Repse disclose the localisation of women's autobiographical experience by concentrating on the national history of ethnic minorities and negotiation of boundaries set by an individual identity. It may be presumed that subjectivity in this period becomes a key factor in “scattering” of autobiographical elements and autobiographicity across the texts.

14. The educational motives and memory retransmission in any of the discussed periods become possible only under the influence of gender set Mother-Daughter relationship. It becomes a starting point for the formation of woman's and writer's identity, experience comparison and preservation. It should be noted that over time, the Mother-Daughter relations were gradually transformed from daughter “blindly” following the mother's indicated womanhood model to the “abandonment” of the experience carrier and the replacement of Mother's perceptions with the new ones that would account only for Daughter's identity. Mother-Daughter relationships are constructed as either mirror-identity inheritance from one generation to the next (pre-World War II works), or as the “mirror” fragmentation in Daughter's consciousness and actions (period from the 70ies to the end of the twentieth century).

15. Latvian and Finnish women's autobiographical forms and manifestations of autobiographicity in the 20th century texts have responded, firstly, to the changes in ideology; secondly, to the perception of identity in narrative development; thirdly, to the multilayered comprehension of the concept of authorship and its boundaries. Despite the steady literary process and the principle of ideological, artistic and cultural inheritance, the recording of women's memory, experience and self in the culture until the second half of the twentieth century remained overshadowed by nationally (and publicly) recognized literature that was created mostly by men. Exactly autobiographicity expressions that affected most intimate identity revelations and gradually increased attention to the need in women's memories, allowed female literary process to get the equal (but not identical!) recognition in literary process. The

autobiographical forms provided an opportunity to recognise women's literary process of several centuries as a whole.

KOPSAVILKUMĀ IZMANTOTIE AVOTI UN PAPILDLITERATŪRA/SOURCES AND LITERATURE USED FOR THE SUMMARY

1. **Apter**, Emily. *The Translation Zone. A New Comparative Literature*. Princeton, Oxford: Princeton University Press, 2006.
2. **Bassnett**, Susan „Reflections on Comparative Literature in the Twenty-First Century”. *Comparative Critical Studies*. 3/1-2. (2003): 3-11. Project MUSE. http://muse.jhu.edu/journals/comparative_critical_studies/toc/ccs3.1.html (aplūkots 09.05.2015)
3. **Bernheimer**, Charles, ed. *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1995.
4. **Bhabha**, Homi. *Nation and Narration*. New York and London: Routledge, 2000.
5. **Bhabha**, Homi. *The Location of Culture*. London: Routledge, 2004.
6. **Burke**, Peter. *Cultural Hybridity*. Cambridge: Polity Press, 2011.
7. **Butulis**, Ilgvars; Zunda, Antonijs. *Latvijas vēsture*. Rīga: Jumava, 2010.
8. **Colebrook**, Claire. „From Radical Representations to Corporeal Becomings: the Feminist Philosophy of Lloyd, Grosz, and Gatens”. *Hypatia. Going Australian: Reconfiguring Feminism and Philosophy*. 15/2 (2000): 76-93. Jstor. <http://www.jstor.org/stable/3810656> (aplūkots: 09.05.2015)
9. **Connors**, Clare. *Literary Theory*. Oxford: One World, 2010.
10. **Culler**, Johnatan. „Deconstruction” . *On Deconstruction. Theory and Criticism after Structuralism*. Culler, Johnatan. London: Routledge, 1993. 89-180.
11. **Damrosh**, David. „Rebirth of a Discipline: the Global Origins of Comparative studies”. *Comparative Critical Studies*. 3/1-2. (2006): 99-112. Project Muse. https://muse.jhu.edu/journals/comparative_critical_studies/v003/3.1damrosch.html (aplūkots: 09.05.2015)
12. **Duff**, David. *Modern Genre Theory*. Harlow: Pearson Education Limited, 2000.
13. **Ekmanis**, Rolfs. *Latvian Literature Under the Soviets: 1940 – 1975*. Belmont: Nordland Publishing Company, 1978.
14. **Esty**, Jed. „The Colonial Bildungsroman: „The Story of an African Farm” and the Ghost of Goethe”. *Victorian Studies*. 49/3. (2007): 407-430. Jstor. <http://www.jstor.org/stable/4626328> (aplūkots: 09.05.2015)
15. **Felski**, Rita. *The Gender of Modernity*. Harvard: Harvard University Press, 1995.
16. **Flynn**, Elizabeth A.; Schweickart, Patrocino P., eds. *Gender and Reading. Essays on Readers, Texts, and Contexts*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1986.
17. **Gikandi**, Simon. „Globalization and the Claims of Postcoloniality”. *The South Atlantic Quarterly*. 100/3. (2001): 627-658. Project MUSE. https://muse.jhu.edu/login?auth=0&type=summary&url=/journals/south_atlantic_quarterly/v100/100.3gikandi.html (aplūkots: 09.05.2015)
18. **Gikandi**, Simon. *Maps of Englishness: Writing Identity in the Culture of Colonialism*. New York: Columbia University Press, 1997.
19. **Gilmore**, Leigh. „Policing Truth: Confession, Gender, and Autobiographical Authority”. *Autobiography and Postmodernism*. Ashley, Kathleen, ed. Boston: University of Massachusetts Press, 1994. 54-79.
20. **Gusdorf**, Georg. „Conditions and Limits of Autobiography”. *Autobiography: Essays Theoretical and Critical*. Olney, James, ed. Pinceton: Pinceton University Press, 1980. 28-48.

21. **Hartung**, Heike. „The Limits of Development? Narratives of Growing Up/Growing Old in Narrative”. *Amerikastudien/American Studies*. 56/1. (2011): 45-66. Jstor. <http://www.jstor.org/stable/23317638> (aplūkots: 09.05.2015)
22. **Hirsch Gottfried**, Marianne; H.Miles, David. „Defining Bildungsroman as a Genre”. *PMLA (Modern Language Association)* 91/1 (1976): 122-123. Jstor. [http://labs.jstor.org/demo/?so=rel&fq=semantic terms%3Anovels&fq=djo%3APMLA](http://labs.jstor.org/demo/?so=rel&fq=semantic+terms%3Anovels&fq=djo%3APMLA) (aplūkots: 09.05.2015)
23. **Hoffman Baruch**, Elaine. “The Feminine Bildungsroman: Education Through Marriage”. *The Massachusetts Review*. 22/2 (1981): 335-357. Jstor. <http://www.jstor.org/stable/25089147> (aplūkots: 09.05.2015)
24. **Hutcheson**, Macaulay Posnett. *Comparative Literature*. London: Kegan Paul, Trench & Co, 1886.
25. **Jameson**, Frederic. *A Singular Modernity*. London, New York: Verso, 2002.
26. **Jussila**, Osmo; Hentilä Seppo and Nevakivi, Jukka. *A Political History of Finland since 1809. From Grand Duchy to a Modern State*. London: Hurst & Company, 1999.
27. **Kalnačs**, Benedikts. *Baltijas postkoloniālā drāma. Modernitāte, koloniālisms un postkoloniālisms latviešu, igauņu un lietuviešu dramaturģijā*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2011.
28. **Kalnačs**, Benedikts. „Postkoloniālisms”. *Mūsdienu literatūras teorijas*. Kalniņa, Ieva E; Vērdušs, Kārlis, red. Rīga: LFMI, 2013. 413-436.
29. **Kirss**, Tiina; Kõresaar, Ene and Lauristin, Mari, eds. *She who Remembers Survives. Interpreting Estonian Women's Post-Soviet Life Stories*. Tartu: Tartu University Press, 2004.
30. **Kõresaar**, Ene; Lauk, Epp and Kuutma, Kristin, eds. *The Burden of Remembering. Recollections and Representations of the 20th Century*. Helsinki: Finnish Literature Society, 2009.
31. **Krieviņa**, Vita. *Latvijas vēsture. Īss izklāsts. Otrais, papildinātais izdevums*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006.
32. **Laitinen**, Kai. *Suomen kirjallisuus (1917-1967)*. Helsinki: Otava OY, 1967.
33. **Lionnet**, Françoise. *Postcolonial Representations*. Ithaca and London: Cornell University Press, 1995.
34. **Loomba**, Ania. *Colonialism/Postcolonialism*. London: Routledge, 2005.
35. **Marcus**, Laura. *Auto/biographical Discourses. Theory, Criticism, Practice*. Manchester and New York: Manchester University Press, 2006.
36. **Mauriņa**, Zenta. *Baltais ceļš. Studijas par Annu Brigaderi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1996.
37. **McLaren**, John. „Radical Nationalism and Socialist Realism in Alan Marshall's Autobiographical Writing”. *Journal of Australian Studies*. 36/2 (2012): 229-244. Taylor and Francis. http://datubazes.lanet.lv:3976/toc/rjau20/36/2#.VcHR0_mqqko (aplūkots: 09.05.2015)
38. **Meškova**, Sandra. *Subjekts un teksts*. Daugavpils: Saule, 2009.
39. **Mignolo**, Walter. *The Darker Side of Western Modernity. Global Futures, Decolonial Options*. Durham and London: Duke University Press, 2011.
40. **Nevala**, Maria-Liisa, toim. *Sain roolin johon en mahdu. Suomalaisen naiskirjallisuuden linjoja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 1989.
41. **Olney**, James. „Some Versions of Memory/Some Versions of Bios: The Ontology of Autobiography”. *Autobiography. Essays Theoretical and Critical*. Olney, James, ed. Princeton: Princeton University Press, 1980. 236-268.
42. **Pratt**, Mary Louise. *Imperial Eyes. Travel Writing and Transculturation*. London and New York: Routledge, 2003.
43. **Robertson**, Roland. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: Sage, 1992.

44. **Schoolfield**, George C. *A History of Finland's Literature*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1998.
45. **Skultans**, Vieda. *The Testimony of Lives. Narrative and Memory in Post-Soviet Latvia*. London and New York: Routledge, 2005.
46. **Smith**, Sidonie; Watson, Julia. *Reading Autobiography. A guide for Interpreting the Life Narratives*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2010.
47. **Smith**, Sidonie; Watson, Julia, eds. *Women, Autobiography, Theory. A Reader*. Madison: University of Wisconsin Press, 1998.
48. **Taube**, Arved von. *Vācbaltieši Latvijā un Igaunijā*. Rīga: Svētdienas rīts, 1993.
49. **Thompson**, Carl Edward. *Travel Writing*. New York: Routledge, 2011.
50. **Tötösy de Zepetnek**, Steven. *Comparative Literature: Theory, Method, Application*. Amsterdam: Rodopi, 1998.
51. **Van Tieghem**, Paul. *Le Romantisme Français*. Paris: Presses Universitaires de France, 1972.
52. **Wellek**, René; Warren, Austin. *Theory of Literature*. New York: Harcourt, Brace and Company, 1949.

Papildliteratūra krievu valodā:

53. **Андерсон**, Бенедикт. *Воображаемые сообщества. Размышления об истоках и распространении национализма*. Москва: Канон-Пресс-Ц, Кучково поле, 2001.
54. **Аристотель**. *Метафизика*. Москва, Ленинград: Государственное социально-экономическое издательство, 1934.
55. **Дильтей**, Вильгельм. *Введение в науки о духе*. Москва: Дом интеллектуальной книги, 2000.
56. **Добренко**, Евгений. *Политэкономия соцреализма*. Москва: Новое литературное обозрение, 2007.
57. **Платон**. „Софист, или О сущем”. *Полное собрание сочинений в одном томе*. Платон. Москва: Альфа-книга, 2013. 182-228.
58. **Платон**. „Гэрт, или О знании”. *Полное собрание сочинений в одном томе*. Платон. Москва: Альфа-книга, 2013. 129-182.
59. **Савкина**, Ирина. *«Пишу себя...» Автодокументальные женские тексты в русской литературе XIX века*. Tampere: University of Tampere, 2001.
60. **Хайдеггер**, Мартин. *Бытие и время*. Москва: Ad Marginem, 2007.